

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Andra Kammaren. N:o 21.

Lördagen den 10 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes den i förmiddagens sammanträde började öfverläggningen angående Lag-Utskottets hemställan i *punkten 2* af dess Utlåtande N:o 11, i anledning af väckta motioner dels om upphäfvande af ock dels om tillägg till 7 kap. 3 § Giftermålsbalken.

*Angående äk-
tenskapsjäf.*
(Forts.)

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

Herr Linder, som anförde: Den motion, som Utskottet här har tillstyrkt, handlar, såsom vi hörde på förmiddagen, om äktenskapsjäf, d. v. s. om jäf, som enligt nu gällande lag göras mot beramad äktenskaplig förbindelse emellan två personer, der förbindelsen antingen kränker eller påstås kränka en tredje persons rätt, hvilken tredje person då har eller påstår sig hafva äldre rättighet till äktenskaplig förbindelse med den ene af de kontraherande parterna. De fall, i hvilka sådant jäf kan göras gällande eller ega rum, äro fullkomligt bestämda; derom förefinnes i lagen alldeles ingen tvetydighet. Jäf skall nemligen anmälas "å det ställe, der", såsom det heter i kyrkolagen, "bruden finnes". Men allmänna lagen i 7 kap. Giftermålsbalken, belyst af kyrkolagens kap. 15 § 26, gifver vid handen, att jäf icke kan anmälas eller göras gällande förr än lysning blifvit uttagen eller redan pågår. Följaktligen kan jäf icke anhängiggöras förr än, såsom i reservationen anmärkts, den, mot hvilken jäfvet skall göras, "ådagalagt sin afsigt att bryta en äktenskapsförbindelse, som han förut kan hafva ingått." Nu har man emellertid velat åstadkomma en ändring härutinnan, åsyftande, att, när en person flyttar från en församling till en annan, eller när han begär intyg från pastor i församlingen om hinderslöshet till äktenskaps ingående, jäf skall kunna anmälas med samma laga kraft, som då lysning blifvit begärd eller pågår. Det är klart att, då en person flyttar från en församling till en annan, han, derest han icke redan förut ingått någon förbindelse af äktenskaplig art, som innebär förhinder för honom att ingå annat äktenskap, — hvilket naturligtvis antecknas i utflyttningsbeviset — erhåller intyg om att han, såsom det heter enligt gällande stadgar, "är till ingående af äktenskap hinderslös." Det är också tydligt, att en person endast på den grund, att han flyttar från en församling till en annan, dermed icke gifvit tillkänna sin afsigt att ingå någon äktenskapsförbindelse, hvilket

deremot är alldeles bestämdt klart ådagalagdt genom uttagandet af
 Angående äk- tenskapsjäf. lysning.

(Forts.)

Om man skulle utsträcka nu gällande lags bestämmelser angående jäfs anhängiggörande äfven till det fall, att jäf skulle kunna anmälas när en person utflyttar från en församling till en annan, så skulle dermed ordet jäf i lagens nuvarande mening få en helt annan betydelse än det för närvarande eger, nämligen jäf mot en handling som ännu icke är tillkännagifven eller påbörjad och sålunda ännu icke hunnit att visa sig såsom objektivt framträdande handling. Om jäf under sådana förhållanden skulle med laga kraft kunna anhängiggöras, så vore detta precis detsamma som att förbjuda en person att företaga en handling, som han ännu icke begått, men som han förmodas möjligen i framtiden komma att begå.

Af hvad jag nu yttrat följer att detta slags jäf verkligen är något annat, såsom den förste talaren i frågan också sade, än det jäf, hvarom nu finnes i kyrkolag och allmänna lagen stadgadt. Lag-Utskottets ordförande anförde visserligen emot nyss nämnde talare, att förslaget icke åsyftade något nytt slags jäf, utan blott afsåge att närmare bestämma formen för det gamla. Jag kan dock för min del omöjligen förstå ett sådant resonnement, enär jäf svårigen kan ifrågakomma annat än i det fall, då förbud skall med laga kraft göras mot en handling, som är antingen uppenbart påbegynt eller så uppenbar, att hon kan sägas vara beredd eller pågå. Enligt hvad Utskottets ordförande androg, skulle skälet för Utskottets förslag sålunda hafva varit att närmare bestämma formen för anhängiggörande af ett och samma slags jäf, fastän under olika förhållanden, på olika tider. På sätt jag nu sökt visa, är detta dock icke förhållandet. Ett annat skäl tycks hafva ledt både motionären och Utskottet till ifrågavarande förslag. Förhållandet skulle nämligen såsom Utskottets ordförande behagade säga, vara det, att presterna i husförhörsböckerna anteckna allt möjligt, som kan komma att till dem af någon anmälas rörande förbindelser af mer eller mindre äkten-skaplig art, som skulle hafva egt rum mellan uppgifna personer. Att dylika anteckningar, der de icke utgöra verklig grund för laga jäf, icke heller med laga kraft kunna göras gällande, samt följaktligen ingenting betyda är emellertid alldeles klart.

Att nu begagna sig af en omständighet sådan som denna till att på detta sätt stifta en ny lag eller utvidga en lagbestämmelse, som är fullt tydlig och, enligt mitt förmenande, i sig sjelf fullt tillräcklig, är något som jag för min del icke vill vara med om.

Så vidt jag ej missminner mig undföll Utskottets ordförande, till och med det yttrandet, att, *eftersom* det icke är så ovanligt, att man får se hurusom prester pläga i kyrkoböckerna anteckna hvarjehanda och sedan låta i utflyttningsbetygen inflyta hvad de sålunda på fri hand och lättsinnigt uppgjort, det vore skäl, att Lag-Utskottet toge hvad här vore föreslaget om hand, i afsigt att å ett sådant förfarande kunna beskära en laglig form. Ett sådant skäl förefaller mig ännu mera besynnerligt än de öfriga af den ärade utskottsordföranden angifna, och utgör för mig en ytterligare anledning att instämma i det slut, hvartill reservan-terna kommit. Jag får således för min del på det bestämdaste afstyrka

såväl motionen som Utskottets derpå grundade hemställan i 2:dra punkten af förevarande Utlåtande, och instämmer alltså med Herr Lyth.

Angående äktenskapsjäf.
(Forts.)

Herr Brodén: Först anhåller jag få tillkännagifva, att jag till alla delar instämmer uti hvad redan under förmiddagens sammanträde blifvit af Herr Lyth och nu af Herr Linder yttradt angående betydelsen och begreppet af jäf, att nemligen detta måste hafva till föremål något bestämdt och faktiskt gifvet, något som kan lagligen bevisas, men icke något som är blott möjligt, sannolikt eller befaradt; ty eljest blifver hvarje förbud ett jäf. Jäf och förbud skulle sålunda sammanfalla till ett begrepp, ehuru de i sjelfva verket äro två åtskilda, om än med hvarandra beslägtade begrepp.

Hvad vidare sjelfva frågan angår, så, under det jag instämmer i det slut, till hvilket reservanterna kommit, kan jag likväl icke dela den fruktan, de uttalat, att det nu föreslagna lagtillägget skulle leda till möjligtvis obehöfliga rättegångar. Jag fruktar snarare, att det icke kommer att leda till någonting alls i praktiskt afseende, enär neppeligen någon torde finnas nog djerf, att våga begagna sig af den i det föreslagna lagtillägget medgifna rättigheten. Ett sådant begagnande skulle nemligen medföra en ganska betydlig risk, vida större än vid jäfsmål efter nu gällande lag. Enligt det föreslagna tillägget skall, då jäf före lysning anmäles hos pastor i den församling, der den, mot hvilken jäfvet göras, har sin bostad, om ett sådant jäf gälla hvad i 7 kap. 3 § Giftermålsbalken stadgas d. v. s. den jäfvande skall strax ställa borgen hos Konungens Befallningshafvande för all skada och kostnad, vidare taga stämning till nästa rättegångstimma å den, som jäf göres emot; slutligen skall han, om ej domaren finner laga skäl till jäfvet vara för handen, böta tjugu daler och rätta upp all skada. När nu ett sådant jäf kommer under domstols pröfning, hvad är det då som först skall bevisas? Utan tvifvel det, att den instämde personen står i begrepp att ingå äktenskap med någon annan än käranden. Kan detta icke ledas i bevis, så är fara värdt att domaren finner käranden hafva saknat skäl för sin åtgärd; och i så fall är han ju hemfallen till böter och skadeersättning. Nu frågar jag: hvem vågar under sådana omständigheter anlita den rättighet, som det föreslagna lagstadgandet skulle gifva? En man eller qvinna må hafva än så obestriddig och obestridd rätt till äktenskap med en person, så blir dock hela jäfs- och stämmingsåtgärden obehörig, derest det icke kan visas, att den ifrågavarande personen står i begrepp att ingå äktenskap med en annan, och då detta icke låter sig göra en gång bland hundra, så kan jag icke förstå annat än att en hvar, om han vederbörligen besinnar sig, helst lemnar en så äfventyrlig rätt obegagnad. Det är ju nemligen alldeles klart, att en man skall kunna hafva tusende utvägar att försvaga eller tillintetgöra kraften af den bevisning, som möjligen kan förebringas derom att han haft för afsigt att ingå äktenskap med en annan, och detta allt under det han utan förbehåll erkänner kärandens rätt till äktenskap med honom.

Helt annorlunda ställer sig frågan efter gällande lag, då, så vidt jag fattat lagens mening rätt, jäf antages icke kunna göras förr, än lysning blifvit uttagen eller afkunnad. Saken är då åtminstone i en punkt på det klara; då är det ej något tvifvel om att äktenskap varit i fråga, och då

Angående äk-
tenskapsjäf.
(Forts.)

gäller för kändan blott att bevisa sin rätt till den instämde personen. Här deremot gäller derjemte och i första rummet att bevisa att denna rätt varit i fara att förloras eller blifvit för nära tradd, en ojemförligen svårare uppgift. Jag tror således på dessa och andra grunder, att det icke tjeuar något till att införa en lagbestämmelse om jäf före skedd lysning.

Emellertid har denna motion onekligen ett syftsmål, som förtjeuar på allt sätt understödjas och befrämjas. Det är det mer och mer öfverhandtagande oskicket att ungt folk, isynnerhet unga karlar, utan aktning för redan ingångna förbindelser till äktenskap, af egennyttia eller lättsinne ingå nya sådana, särdeles då de komma till en främmande ort; det är denna orättvisa mot person och hvarjehanda dermed förenad borgerlig oreda som motionären vetat förekomma, ett både af tidsomständigheterna påkalladt och i sig sjelf lofvärdt syfte. Frågan är blott på hvad sätt målet skall vinnas. Att det icke kan vinnas på det sätt, som nu är föreslaget, är åtminstone för mig klart. Men något skulle antagligen kunna vinnas derigenom att närmare bestämmelser meddelades till Kongl. Cirkuläret af den 20 Januari 1865, hvars nuvarande innehåll är temligen sväfvande. Det heter nemligen der, att presterna skola uti flyttningsbevisen göra de anteckningar, "som i afseende på ingånget äktenskap, ledighet dertill eller hinder deremot äro nödige." Men hvilka äro dessa "nödige" anteckningar? Afgörandet häraf är nu öfverlemnadt åt presterskapets eget omdöme och godfinnande. Hvertän denna frihet ledt, har Utskottet tydligen visat, då det säger:

"En del pastorer hafva ansett sig oberättigade att anteckna andra anmälda äktenskapshinder, än sådana, som redan blifvit i behörig ordning konstaterade, såsom då domstol tillerkänt någon äkta makas rätt eller en man lätit kyrkotaga qvinna som sin äkta hustru, då andra pastorer åter antecknat alla hos dem anmälda förhållanden, som enligt lag utgöra äktenskapshinder, äfven om dessa förhållanden icke funnits lagligen konstaterade."

Genom obehöriga anteckningar hafva således tillernade äktenskapsförbindelser till en tid kunnat blifva förhindrade, der de dock bort vara hinderfria, liksom det å andra sidan kunnat ske, att genom underlåten anteckning af sådant som dock bort antecknas, personer förklarats till äktenskap lediga, hvilka rätteligen varit dertill förhindrade. Förhölle det sig så, som reservanterne säga, att, på grund af Kongl. Cirkuläret den 20 Januari 1865 med flera författningar, kyrkoherden har skyldighet att göra anteckning i kyrkoboken, så vida jäfvet styrkes eller frågan visas vara på domstols pröfning beroende; då vore saken i det närmaste på det klara, och presterskapet hade då en bestämd föreskrift att följa. Men så vidt jag vet, finnes ingenstädes stadgadt, att anteckning skall ske, endast då jäfvet styrkes genom vittnen eller är på domstols pröfning beroende, utan det enda, som i detta afseende mig veterligen länder till efterrättelse, är den sväfvande föreskriften i Kongl. Cirkuläret den 20 Januari 1865 om införande af nödiga anteckningar. Jag skulle därför hafva velat med afseende på nästföljande tredje punkt föreslå, att, om den der tillstyrkta skrivelsen till Kongl. Maj:t blefve af Kammaren beslutad, densamma komme att innehålla icke blott hvad Utskottet i samma punkt föreslagit, utan äfven en anhållan derom att Kongl. Maj:t täcktes meddela närmare bestämmelser till föreskriften i Kongl. Cirku-

läret den 20 Januari 1865, som ålägger presterskapet att i flyttningsbevis intaga nödiga anteckningar om de flyttandes ingångna äktenskap, ledighet dertill eller hinder deremot. Men då frågan i sin helhet redan blifvit af Första Kammaren afslagen, tjänar det till intet att nu framställa ett yrkande härom. Jag gör det icke heller utan slutar med att på nu anförda grunder anhålla om afslag å punkten.

Angående äktenskapsjäf.
(Forts.)

Herr Enander: Det är under särdeles ogynsamma förhållanden jag nu för första gången begärt ordet i denna Kammare. Den fråga, för hvilken jag ville tala, har nemligen redan blifvit afgjord genom Första Kammarens beslut; bland de talare, som här i frågan uppträdt, och till hvilkas ord jag alltid med vördnad lyssnat, hafva de flesta yttrat sig *mot* det föreliggande förslaget, och jag har icke skäl vänta annat, än att de flesta bland de talare, som efter mig komma att i frågan uppträda, skola ställa sig på deras sida, som hafva en annan åsigt än jag rörande nu ifrågavarande förslag. Under sådana förhållanden kunde det väl synas som hade det för mig varit lämpligast att stillatigande afvakta utgången af diskussionen; men just derföre. att denna strid är hvad man i forntiden kallade en "olika strid" anser jag det vara en feghet om jag nu tiger stilla.

Jag känner icke de skäl, som föranledt Första Kammarens beslut i frågan; men jag misstager mig säkert icke mycket, om jag tror dem vara desamma, som förekomma i den utlåtandet vidfogade reservationen. Jag har så mycket större skäl att föreställa mig detta, som de fleste reservanterna tillhöra Första Kammaren. Med anledning häraf ber jag få något närmare granska de i denna reservation angifna skäl. Jag måste nemligen bekänna, att jag omöjligt kunnat finna dessa skäl vara af beskaffenhet att böra leda till det slut, hvartill reservanterna kommit.

I första delen af reservationen talas om två olika slag af jäf, nemligen dels det jäf, som anmäles hos pastor i lysningsorten, och dels det jäf, som anmäles hos pastor i kyrkoskrifningsorten, emellan hvilka olika slag skulle förefinnas en så väsentlig skilnad, att deraf skulle följa, att de föreskrifter, som rörande jäfs anmälan och fullföljande äro lämpliga vid det ena slaget, icke kunna vara lämpliga vid det andra. Skilnaden mellan dessa båda slag af jäf skulle, enligt reservationen, för så vidt jag rätt fattat den, bestå dels i jäfvens olika anledning, dels i det olika ändamålet. Reservanterna säga, att då jäf anmäles hos pastor i lysningsorten, anledningen dertill är att den, mot hvilken jäfvet göres, genom sin begäran om lysning ådagalagt sin afsigt att bryta den äktenskapsförbindelse, han förut kan hafva ingått. Jag tillåter mig härvid fråga, om icke denna afsigt kan tillkännagifvas på *något annat sätt* än just genom en begäran om lysning. Jag går ännu längre och bekänner, att det synes mig som om just denna afsigt vore temligen tydligt tillkännagifven redan derigenom, att den person, som är trolofvad, begär bevis öfver att han är ledig till äktenskap, eller, med andra ord, att den, som är genom trolofning bunden, begär bevis öfver att han icke är bunden. Har han icke redan derigenom sagt, att han anser den förbindelse han ingått icke längre vara för honom bindande, eller, med andra ord, ådagalagt sin afsigt vara att bryta densamma? Anled-

Angående äk-
tenskapsjäf.
(Forts.)

ningen till jäfvet synes således i hufvudsak vara densamma vid båda dessa arter af jäf. Fäster man sig vidare vid jäfvets ändamål, så heter derom i reservationen: att, när jäf anmäles hos kyrkoherden i lysningsorten, dermed åsyftas att hindra det tillämnande äktenskapets ingående. "När åter jäf, innan lysning blifvit begärd, anmäles hos kyrkoherden i den församling der den, hvilken jäfvet afser, är boende, åsyftas dermed endast att hindra det denne senare må erhålla bevis om ledighet till äktenskap." Men alldenstund, som känt är, den första åtgärd, som måste vidtagas af den som ämnar ingå äktenskap i en främmande församling, just består uti att uttaga bevis om ledighet till äktenskap, den andra åtgärden åter uti att uttaga lysning, och den tredje att fullborda äktenskapet med vigsel, så tillåter jag mig framställa den frågan, om icke det är temligen obestriddigt, att den, som hindras från att taga det första steget på en bana, just derigenom hindras jemväl från att taga det andra och tredje steget på samma väg. Men om så är, tror jag också vara gifvet, att den, som lägger det första hindret i vägen för någons tillämnade äktenskap, derigenom äfven hindrar honom att fullborda samma äktenskap. Om jag har rätt i denna min uppfattning, så synas mig, äfven då man betraktar jäfvets ändamål, de båda af reservanterna omnämnda jäf i hufvudsak vara ett och samma.

Vidare säga reservanterne, att ett bifall till min motion ofta skulle framkalla "en möjligtvis obehöflig rättegång". Jag må dock bekänna, att jag icke kan finna, huru en rättegång derigenom skulle kunna framkallas i annan mening än den, i hvilken man t. ex. kan säga, att hvad lagen stadgar om qvarstad kan framkalla lagsökning. Nog skulle mången fordringsegare, som nu besvärar vederbörande med lagsökning, derifrån afstå, om han icke hade någon utväg att förekomma, det gälde-nären så ombestyr, att, när utslag en gång afkunnas, han befinner sakna utmättningsbar tillgång. Likaså är det nog sannolikt att eu eller annan, som skulle kunna hafva skäl att yrka tillämpning af 4 kap. 5 § Gifter-målsbalken, hvarest det heter, att, om af fästehjon den ene vill skiljas och den andre ej, skiljsmessen skall bero på om sådana orsaker dertill förekomma som i detta kapitel omförmälas, samt att, om sådana orsaker ej finnas, den brottslige ej må bygga äktenskap med någon annan, så länge den öfvergifne ej förlikt är, och som på grund af denna lagparagraf skulle kunna anse sig berättigad att anställa rättegång, nu icke gör det, derföre att det icke finnes någon utväg att förekomma att svaranden redan kommit i tillfälle att bygga äktenskap, innan ännu målet hunnit komma under rättens pröfning. I denna mening erkänner jag att rättegång skulle kunna framkallas genom ett sådant stadgande som jag föreslagit, ty hvarje utväg, som lemnas en person, hvilken anser sig på något sätt förorättad att vinna laglig upprättelse, framkallar i viss mån rättegång. Men att i sådan mening framkalla rättegång föreställer jag mig vara lagstiftningens pligt.

Vidare heter det i reservationen, "att det är *lägrad qvinna*, hvars rätt härutinnan företrädesvis är i fråga". Jag förstår icke rätt, hvilken anledning detta antagande kan hafva; jag tror åtminstone icke att min motion gifvit anledning dertill. Sannolikt föreställa sig reservanterne, att det icke gerna kan inträffa, att befogad anmälan om äktenskapsjäf, göres af annau än *lägrad qvinna*. Jag ber få anföra ett exempel på,

att äfven andra skäl, än det af reservanterna antydda, kunna föranleda jäfsanmälan, såsom en myndig qvinna trolofvad med en man, hvilken för att få sin framtid betryggad behöfver afsluta en lärokurs. Hon lemnar för sådant ändamål villigt och gerna sin kassa till hans disposition; han afslutar sin lärokurs, betryggar derigenom sin framtid — men hennes kassa är på samma gång tömd. Om nu mannen sedermera finner med sitt intresse förenligt att glömma och bryta sin förbindelse med sin trolofvade, så vore det väl icke så underligt, om den qvinna, som på detta sätt blefve behandlad, ansåge sig hafva något slags skäl att tänka på att på mannen få tillämpad straffbestämmelsen i ofvan citerade lagparagraf.

Angående äk-
tenskapsjäf.
(Forts.)

Men — säger man — den som vill anföra äktenskapsjäf kan ju vända sig till pastor i lysningsorten. Häremot har jag i min motion dristat anmärka, att en trolofvad man kan ingå äktenskap med en annan än sin fästegvinna, utan att denna derom kunnat erhålla kännedom, innan äktenskapet fullbordats. Reservanterna åter förmena, "att en lysning till äktenskap sällan lærer kunna bringas till slut utan att den, som finner sig förnärmad af densamma, derom får kännedom". Något skäl för denna sin mening anföra reservanterna dock icke. Det är också för mig alldeles omöjligt att finna några skäl för den meningen att detta sällan skulle kunna inträffa. Det förefaller mig deremot, som om det vore en ofantligt enkel sak att så ombestyra. Dertill erfordras ju ingenting annat, än att de, som ämna ingå äktenskap, hålla denna sin överenskommelse hemlig och derjemte ställa så till, att den qvinna, med hvilken äktenskapet skall ingås, blir för ett år kyrko- och mantalsskrifven i någon aflägsen församling.

På något sådant sätt kan ju enligt nu gällande lag med största lätthet en lysning bringas till slut utan att den, som deraf finner sig förnärmad, derom får kännedom. Möjligt är dock att sådana fall, åtminstone hittills, endast sällan förekommit. Jag föreställer mig likväl, att det icke är endast för de fall, som ofta inträffa, som lag bör stiftas. Jag har för en sådan åsigt så mycket större skäl, som denna Riksdag redan behandlat ett lagförslag, som afser sådana fall som lyckligtvis endast sällan förekomma i vårt land.

Den ärade talare, som först hade ordet i denna fråga, tillkännagaf, så vidt jag rätt uppfattade honom, att det finnes blott ett slags jäf i fråga om äktenskap, nemligen det, som anmäles hos pastor i den församling, der lysning skett. Det skall säkerligen förlåtas mig, om jag säger att jag stannar i en viss villrådighet, huruvida jag bör hafva större förtroende till hvad den ärade talaren under denna diskussion yttrat än hvad han förut i detta ämne skrivit. Han är nemligen just en bland de reservanter, som påpekat att enligt nu gällande lag finnas två slags äktenskapsjäf.

De ärade talare, som nu på eftermiddagen haft ordet, hafva äfven tillkännagifvit sin åsigt vara, att hvad jag i denna fråga föreslagit vore olämpligt. Jag vill derom icke tvista med dem. Blott en sak skulle jag vilja säga. Finnes det någon förnuftig grund därför, att, då tillfälle nu genom lysningsafkunnandet lemnas att anföra jäf mot *qvinnans* ledighet till äktenskap, icke något motsvarande tillfälle skall be-redas den, som anser skäl finnas att anmäla äktenskapsjäf mot *mannen*?

Angående äk-
tenskapsjäf.
(Forts.)

Förhåller det sig verkligen så, att det är qvinnan som oftare än mannen gifver anledning till anmälan om sådant jäf? Om dessa frågor icke gerna kunna besvaras på mer än ett sätt, så torde väl något böra göras för att borttaga denna obillighet. En möjlig utväg härtill har blifvit antydd genom den motion som jemte min blifvit af Lag-Utskottet i föreliggande utlåtande behandlad. Om blott denne andre motionär hade gifvit sin motion ett något vidsträcktare omfång och begärt att allt hvad lag stadgar om äktenskapslysning och äktenskapsjäf måtte ur lagen utgå, skulle han derigenom hafva ur Utskottets hand åtminstone vridit *det* vapen, hvarmed hans motion nu dödats. Vill man icke hafva den af mig påpekade obilligheten afhjelpat på sådant sätt vore det måhända både rätt och klokt, om de som bättre än jag förstå saken ville ju förr dess hellre föreslå något annat och bättre.

Under närvarande förhållanden anser jag grannlagenheten bjuda att jag icke framställer något yrkande.

Herr Lithner: Herr Grefve och Talman! Mine Herrar! Då frågan genom det beslut, som Första Kammaren redan fattat, för denna riksdag förfallet, kan det, med tillämpning af den gamla regeln, att man icke bör "kosta krut på döda hökar", väl synas föga värdt att diskutera den. Men som jag misstänker att denna fråga är af samma art som, enligt sagan, Thors bockar, hvilka hvarje gång de slagtades stodo upp igen, så ber jag att få till protokollet yttra några ord om min uppfattning af ämnet. Jag skall dervid icke inlåta mig i någon deduktion af de lagprinciper, som möjligen kunna läggas till grund för frågans behandling, utan hufvudsakligen hålla mig till hvad som här under diskussionen förekommit.

Jag börjar då med det anförande i ämnet som Lag-Utskottets af oss för sin fyndighet kände ordförande hade på förmiddagen. Han yttrade först sin förvåning deröfver, att en annan ledamot af Lag-Utskottet, som dertill är prestman och sålunda sjelf varit i tillfälle att handlägga dylika frågor, kunde så missförstå denna sak, som, enligt den ädle grefvens uppfattning, samme Lag-Utskottets ledamot hade gjort. Det förekom herr ordföranden underligt, att nyssberörde ledamot hade sagt, att här var fråga om ett nytt jäf. Jag får upprigtigt tillstå, att jag icke följt med diskussionen så noga, att jag bestämdt vet, huruvida detta var en af de vanliga hastiga omkastningarne eller ej, som så ofta göras från det hållet. Jag tror dock att så var. Säkert är emellertid, att om det än icke var ett nytt slags jäf, som Utskottet föreslagit, Utskottets förslag likväl måste rubriceras såsom rörande sig om någonting nytt, såsom en ny lagstiftning i saken. Ty om man än kan säga, att det icke är några nya bestämmelser, som inlagts i den af Lag-Utskottet föreslagna nya paragrafen, så är det dock ganska visst, att förslaget innebär en utsträckning till ett fält, som man hittills ej ansett vara berört af den lagstiftning, som vi redan hafva.

Åsigtorna derom må nu vara hvilka som helst — jag bibehåller, såsom sagt, min — men säkert är, att man på förslaget kan grunda följande resonnement. Är icke hvad Lag-Utskottet föreslaget nytt, utan gammalt, så behöfves det icke. Behöfves det åter, så är det nytt. Detta måtte väl vara klart. Och för mig åtminstone förekommer förslaget

vara nytt derutinnan, att man på äktenskapsjäf, som hos presterskapet kunna anmälas, nu vill, om jag får så uttrycka mig, på temligen lösa boliner, tillämpa hvad som för närvarande är stadgadt i kap. 7 § 3 af Giftermålsbalken. Det märkvärdiga härvid är, att denna paragraf icke innehåller ett ord om lysning. Men man har tilltrott sig kunna deducera det derhän, att paragrafen rör endast de fall då lysning är åkommen, på den grund att öfverskriften å nämnde 7:de kap. lyder: "Huru lysning skall ske etc.". Men säkert är å andra sidan också att icke ett enda ord om lysning i sjelfva lagtexten förekommer. Jag tar därför för gifvet, att denna lagparagraf, som är skriven med den omständighet och klokhet, som vanligen utmärkte redaktionen af våra gamla lagar, kan tillämpas lika väl på jäf utan åkommen lysning, som på jäf der lysning är åkommen.

Den föregående talaren har visserligen förutsatt, att en så beskaffad preventiv åtgärd, som den, hvilken bestod deri att som jäf upptaga en anmälan, hvilken egt rum *innan* den person, mot hvilken jäfvet göres, har genom legal handling visat sig vara sinnad att bryta en annan föregående förbindelse, icke kan af ett pastorsembete vidtagas. Men för min enskilda del är jag öfvertygad derom, att, såsom ock reservanterna framhållit, pastorsembetet hvarken eger eller bör ega rättighet att i sina böcker anteckna något i afseende på en persons äktenskapsledighet, som icke är lagligen styrkt. Om, hvilket jag icke vill bestrida, det finnes prester, hvilka "klottra böckerna fulla", såsom den ädle greffen och ordföranden behagade uttrycka sig, är detta således, enligt min tanke, en sak, hvarför pastor sjelf får stå i lagligt ansvar inför den person, hvilkens rätt derigenom möjligen blifvit förmärad. Reservanterna hafva också ganska riktigt antydt i hvilka fall pastorsembetet kan ega rätt att göra dylika anteckningar, nemligen då jäfvet styrkes eller frågan visas vara på domstols pröfning beroende. Är intetdera händelsen, synes pastor hvarken ega eller böra ega rätt att verkställa en sådan anteckning. Men jag får upprigtigt bekänna, att jag icke anser den omständigheten, att ett välment nit hos en och annan bland mina embetsbröder kan hafva förledt dem att göra illegala anteckningar, böra eller kunna utgöra något tillräckligt motiv att förändra en lag eller plottra på densamma ett nytt bud, då lagen sådan den är redan är tydlig och klar. Dertill kommer att, såsom också redan blifvit af en annan talare anmärkt, det af Utskottet föreslagna lagbudet, utan tvifvel skulle föranleda till mycket trassel och krångel samt framkalla en obehörig inquisition, som aldeles icke i detta fall bör få förekomma.

Herr ordföranden i Lag-Utskottet har vidare sagt, att man med detta förslag icke vill annat än förändra de lagstadganden som gälla i afseende å anteckningar om jäf, der lysning är åkommen (man antar naturligtvis att 7 kap. 3 § Giftermålsbalken bestämmelser endast gälla de fall då lysning är åkommen) derhän att äfven i andra fall dylik anteckning må kunna göras. Såsom skäl härtill anförde han, att för detta ändamål bestämda föreskrifter böra stadgas. Men hvarest finnas väl i Lag Utskottets förslag dessa föreskrifter? Jag åtminstone har icke kunnat upptäcka några sådana. Ty enligt förslaget innehåll skulle det komma att ligga lika mycket eller lika litet hädanefter som hittills i presterskapets eget skön att göra anteckningarna. Och sjelf prest får

Angående äk-
tenskapsjäf.
(Forts.)

Angående äk-
tenskapsjäf.
(Forts.)

jag förklara det jag hvarken önskar mig, för fredande af eget samvete, eller mina embetsbröder rätt att utan lagliga handlingar samt klara bevis och intyg göra så beskaffade anteckningar.

Hvad ligger nu i sjelfva verket i detta förslag? Skall en prest, hos hvilken en anmälan om äktenskapsjäf göres, anteckna denna anmälan innan jäfvet är styrkt, eller skall han vänta dermed tills jäfvet blifvit styrkt? Det senare är, såsom en hvar väl torde finna, det enda lagliga. Men i så fall är också paragrafens stadgande, sådant det nu lyder, fullt tillfyllestgörande. Uppskjuter presten deremot icke anteckningen tills jäfvet blifvit styrkt, så är lätt insett hvilket trassel, ja, jag vill tillägga, hvilka chikaner som deraf kunna blifva följden.

Vi veta, att här finnes många former af trolofning; och jag tillåter mig hemställa till herrar jurister, af hvilka jag hoppas någon måtte uppträda i denna fråga, att de upplysa Kammaren om hvilken och huru stor juridisk bindande kraft de vanliga trolofningarne ega. För min del kan jag icke säga det. Väl vet jag, att i 3 kap. Giftermälsbalken finnes stadgadt om huru trolofning skall ske; men jag vet också, att 4 kap. samma lag innehåller en mängd föreskrifter om de fall, i hvilka trolofning är ogild. Nu frågar jag, huru skola dessa anteckningar kunna föras under de oupphörligt vexlande fall der trolofning ingås eller brytes? Om äfven dessa på vauligt sätt ingångna trolofningar skola anses medföra laga följder?

Det är mycket lätt att på en så här beskaffad motion, som å ena sidan verkligen anslår känslan och å den andra också har det för sig, att göra lifvet ganska beqvämt för en hel embetsmannaklass, få ett lagförslag å bane. Men jag frågar, huru ett sådant här naket förslag skall kunna ställas i förbindelse med bestämmelserna i 4 kap. Giftermälsbalken i alla de fall, der skilnad i trolofningar kan uppstå.

Jag finner hela förslaget vara temligen lösligt ihopkommet och afstyrker derföre bifall till detsamma.

Herr Berg: Sedan jag begärde ordet har den upplysning blifvit mig lemnad att förslaget fallit i Första Kammaren. Af detta skäl och, då jag icke anser saken vara af den vikt att den vid sådant förhållande bör här framkalla vidare diskussion, afstår jag från ordet och yrkar afslag å punkten.

Herr Lyth: Jag begärde egentligen ordet för att svara den ärade ordföranden i Lag-Utskottet; men då han nu icke är närvarande och dessutom redan fått svar nog, skulle äfven jag kunna afstå från ordet och fortsätta mitt på förmiddagen gjorda yrkande. Jag vill dock derförinnan besvara ett yttrande af motionären. Han sade att jag i mitt förra anförande skulle yttrat, att det vore endast ett slags jäf i fråga; men jag sade icke detta, utan jag sade att, om den ärade ordföranden i Lag-Utskottet menat att Utskottets förslag innehöll ett nytt slag af jäf, jag icke kunde gå in derpå.

Vidare ber jag herrarne tänka på hvilka följder det skulle medföra, om förslaget ginge igenom. Det skulle då inträffa, att endast den som hade råd att skaffa borgen kunde anställa jäf; En fattig qvinna deremot skulle blifva urståndsatt att åstadkomma sådant mot en man,

hvilken tilltänkta äktenskap hon annars egde fulla skäl att jäfva, och således äfven att stämma sin talan derom till domstol.

För resten, då det afses att införa jäfvet i flyttningsbeviset, så är det tydligt att detta måste blifva ett brännmärkande af personen i fråga, äfven om han eller hon sedermera vid domstol förklaras vara utan skuld. Hvad skulle herrarne t. ex. säga, om någon föresloge en lag, som ginge derpå ut att hvem som helst skulle kunna vända sig till presterskapet och säga: jag ämnar till nästa rättegångsdag stämma N. N. för bedrägeri, jag ställer borgen för kostnad och skada" — och pastor då skulle vara skyldig att i kyrkoboken och sedermera i prest-beviset, göra anteckning om en sådan anmälan, som ju innefattade en skarp anmärkning mot denne persons frejd, änskönt hela saken vore obevist?

Angående äk-
tenskapsjäf.
(Forts.)

Ingen torde vilja försvara en sådan åtgärd och jag tror derföre icke heller att någon vid närmare betänkande skall vilja försvara nu i fråga varande förslag. Jag afstyrker bifall till detsamma.

Herr Adlercreutz: Jag hade tänkt yttra mig *mot* Lag-Utskottets förevarande förslag, men då jag hört att Första Kammaren afslagit detsamma och det vid sådant förhållande synes mig redan vara nog mycket taladt i frågan, anser jag för min pligt att afstå från ordet.

Herr Torpadie: Äfven jag skulle anse såsom en pligt att afstå från ordet, då förslaget redan fallit i Första Kammaren, men, då Lag-Utskottet här fått uppbära ganska skarpa slängar anser jag mig såsom ledamot af samma Utskott, böra yttra några ord till dess försvar.

En ärad talare på vestmanlandsbänken har gjort stor skilnad mellan jäf och jäf och förebrått Utskottet att icke hafva iakttagit denna skilnad. Jag ber dock få upplysa, att han måhända icke haft så alldeles rätt. Man tänke sig t. ex. att, sedan lysning till äktenskap skett, en qvinna kan anmäla jäf och säga sig vara förut trolofvad med den man för hvilken lysning ägått. Detta är efter nu gällande lag ovilkorligen jäf. Men om en qvinna, som är trolofvad med en man, hvilken sedermera offentligen, högtidligt och med iakttagande af laga former, trolofvar sig med en annan qvinna, efter vunen kännedom om att hennes otrogna fästman vill begifva sig till en annan ort, inför pastor i den församling, der fästmannen är kyrkoskrifven, gör anmälan om hans förbindelse med henne, är icke också detta i sjelfva verket jäf likaså väl som det förra? För att i sistnämnda fall göra sin rätt gällande, måste man vända sig till pastor i kyrkoskrifningsorten. Men han har till rättesnöre för sitt handligssätt endast 1865 års cirkulär. Detta stadgar, att i flyttningsbevis skola göras "de anteckningar, som i afseende å ingånget äktenskap, ledighet dertill eller hinder deremot äro nödiga." Det är således alldeles klart, att det kommer att bero på pastors uppfattning, hvilka anteckningar i berörda hänseende kunna af honom verkställas. Det är för att förekomma detta, hvilket skulle kunna leda till ett betänkligt godtycke, som Lag-Utskottet framlagt förevarande förslag.

En annan talare på norrlandsbänken har förmenat, att den ifråga-
varande lagparagrafen skulle vara tillämplig äfven i det fall, att äkten-

Angående äk-
tenskapsjäf.
(Forts.)

skapsjäf göres utan att lysning till äktenskap skedd. Jag vill med anledning häraf fästa hans uppmärksamhet derå att — och i detta afseende har såväl Utskottets majoritet som minoriteten varit ense — just den omständigheten, han åberopade såsom skäl för sin åsigt, eller den reda och klarhet hvarmed 1734 års lag vore affattad, gör osannolikt att det kapitel, i hvilket denna paragraf står och till hvars rubrik jag får hänvisa, skall kunna afse något annat fall än då redan lysning skett. Jag skulle kunna, om jag icke fruktade för att upptaga Kammararens tid, härför anföra äfven många andra skäl, hemtade från lag-språket; men jag skall afstå derifrån.

Då motionären icke sjelf framställt något yrkande om bifall till förslaget, vill jag icke heller göra det. Jag har endast velat med några ord antyda den ställning, Utskottets pluralitet i frågan intagit.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan propositionen gifvits enligt de yrkanden som förekommit, afslog Kammararen Utskottets hemställen.

Uti *punkten 3* hade Utskottet föreslagit:

“att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes meddela erforderliga föreskrifter, ledande dertill, att då någon begärt sådant bevis, hvari anteckning om ledighet till äktenskap skall ske, detta bör i församlingens kyrka kungöras, samt att dylikt bevis derefter ej må utfärdas förr än viss lämplig tid förflutit, sedan kungörandet egt rum.“

Rörande detta förslag yttrade:

Herr Lyth: Jag anhåller om afslag äfven å denna punkt på det skäl att den bestämmelse, som här föreslagits, om den ock i vissa fall kan vara till gagn och nytta, dock i många fall, enligt min tanke, icke alls kan tillämpas. Om förslaget endast hade afsett det fall, då en person infunnit sig hos pastor för att erhålla ledighetsbevis i afsigt att uttaga lysning till äktenskap i en annan församling, så skulle jag gerna velat ingå på detsamma. Men förslaget innehåller något mycket vidsträcktare. Här står nemligen, att, då någon begärt sådant bevis, hvari anteckning om ledighet till äktenskap skall ske, detta bör i församlingens kyrka kungöras, med tillkännagifvande att dylikt bevis derefter ej utfärdas förr än viss lämplig tid förflutit, sedan kungörandet egt rum. Om detta skulle blifva lag, så skulle man på detta sätt förfara äfven i afseende å personer, som flyttade från en församling till en annan; men det är nära nog alldeles omöjligt åtminstone i de större städerna att verkställa. Huru skall detta förfarande kunna iakttagas t. ex. i Stockholm, då hvarje person, som der är bosatt, har sitt prest-bevis hemma hos sig och möjligen kan resa bort och dervid taga beviset med sig. I öfrigt är det obilligt att påbjuda, att i afseende å alla personer, som vilja flytta från en församling till en annan, kungörelse från predikstolen skall ske för att derigenom bereda tillfälle till framställande af anmärkning mot äktenskapsledigheten.

Jag tror således att den af Utskottet här föreslagna bestämmelsen i tillämpningen är alldeles overkställbar. Af detta skäl och då jag

dessutom icke kan inse nyttan af det föreslagna kungörandet, ehuru jag visserligen fått höra att på många ställen i landet ett dylikt offentliggörande redan kommit i bruk, får jag yrka afslag å förevarande punkt.

Angående äktenskapsjäf.
(Forts.)

Herr Lithner: Jemte det jag instämmer med den föregående talaren ber jag att få fästa Kammarens uppmärksamhet å en annan olägenhet, som kunde och antagligen komme att härflyta af antagandet af nu föreslagna stadgande. Stadgandet innehåller nemligen, att den, som begär utflyttningsbetyg från en församling till en annan, vare sig för afflyttning eller endast i akt och mening att taga lysning i en annan församling, skall i den församling, uti hvilken han bor, utlysas såsom det heter, d. v. s. hans anhållan om äktenskapsledighetsbetyg skall från predikstolen offentligen kungöras med tillkännagifvande att dylikt bevis derefter ej må utfärdas förr, än viss lämplig tid förflutit, sedan kungörandet egt rum.

Nu beror det på hvilken kraft detta stadgande kan komma att hafva. Antingen blir detta en legal kraft och i sådant fall kraften af preskription, hvarmed jag afser, att den, som icke inom denna vissa, lämpliga tid gjort jäf, skulle inför domstol anses hafva försutit sin rätt dertill, eller ock skall det icke hafva någon dylikt betydelse, utan endast tjena såsom ett slags admonition. Men då vore också med stadgandet föga eller intet vunnet utöfver hvad som redan finnes i gällande författningar stadgadt, särdeles i författningen af år 1865, som tydligt ålägger presten att i detta fall föra och tillhandahålla anteckningar af beskaffenhet att legala konstateringar deraf kunna erhållas. Skulle stadgandet komma att betraktas såsom prescriptionstid, kunde vidare följderna deraf på många ställen blifva att tillkännagifvandet om utlysningen, till följd af tjänstförrättande prestens lägmåldhet, icke hördes i kyrkan och att personer af sådan anledning kunde förlora sin rätt att föra talan i dylikt fall. Jag yrkar äfven här afslag.

Herr Nils Pettersson: Jag vill blott med några få ord anföra de skäl Utskottet upptagit för det slut, hvartill Utskottet kommit. För min del ansåg jag det visserligen icke nödigt att ett sådant stadgande, som det nu föreslagna, infördes i lagen, emedan inom min hemort det redan tillgår så som Utskottet föreslagit, men inom Utskottet fick man kännedom om att förhållandet icke var sådant i allmänhet inom landet. I öfverensstämmelse dermed och hufvudsakligen af detta skäl föreslog Utskottet derföre, att föreskrift skulle införas, som gjorde samma förfaringssätt gällande öfver hela landet.

En talare har sagt att det nu föreslagna stadgandet skulle komma att tjena till ingenting och dessutom komma att sakna laglig kraft och verkan. Enligt min tanke skulle det väl åtminstone tjena till att gifva offentlighet åt sådana tillkännagifvanden, som nu äro i fråga, och detta torde väl vara åtminstone någon vinst. Jag frågar den ärade talaren, om han t. ex. tycker det vara mera lagligt att en man går i all tysthet till presten och begär utflyttningsbevis, så att, när han flyttat till en annan ort, ingen kan veta hvart han flyttat och hvad han tager sig till, då något kungörande af flyttningen i kyrkan icke egt rum. Jag

Angående äktenskapsjäf. tror att det nog skulle hafva sin nytta med sig om man på vissa orter tillämpade ett sådant stadgande.
(Forts.)

Det har blifvit sagdt af den nästföregående talaren att uppläsning i kyrkan icke borde ske, derföre att det skulle kunna hända att den prest, som skulle uppläsa tillkännagifvandet vore så lågmäld, att det icke hördes hvad han sade. Men har presten ett så klent målföre, att han icke ens kan uppläsa en kungörelse i kyrkan så högt att den höres, då är det icke heller mycket skäl att han uppträder på predikstolen för att framsäga hvad som i öfrigt till hans embete hörer.

Slutligen har det anförts af en talare från Gotland, att stadgandet skulle vara olämpligt för Stockholm och andra större städer, emedan der en så stor mängd personer in- och utflytta, att en sådan uppläsning icke för hvar och en skulle kunna ske. Men då nu Stockholm och de andra större städerna i detta, liksom i många andra, fall utgöra ett undantag från hvad som eger rum å andra ställen inom landet, så kan ju också för dem en särskild lag i detta afseende stiftas.

Då jag, på de skäl jag nu anført, inom Utskottet bidragit till framläggande af detta skrivelseförslag, anhåller jag att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag.

Vidare anfördes icke. Efter det Herr Talmannen gifvit propositioner såväl bifall som afslag, blef Utskottets hemställan af Kammaren afslagen.

§ 2.

Angående ett lagförslag om gift kvinnas rätt. Förekom till afgörande Lag-Utskottets Utlåtande N:o 12, i anledning af väckt motion om antagande af ett lagförslag rörande gift kvinnas rätt.

Enligt berörda uti Herr C. J. Svenséns motion N:o 81 framlagda lagförslag, skulle, med upphäfvande af allt hvad i lag eller särskild författning finnes stadgadt om äktenskapstörord, mannens målsmanskap för hustrun, morgongåfva, giftorätt samt fördel af bo oskifta, i stället för 8, 9, 10, 11 och 17 kapitlen Giftermålsbalken med dertill hörande författningar stadgas i

“Giftermålsbalkens 8 kap.

Om gift kvinnas rätt.

1 §. Gift kvinna är myndig. De förbindelser, hon ikläder sig, äro icke bindande för mannen.

2 §. All fast eller lös egendom, som hustrun vid äktenskapets ingående eger eller sedermera förvärfvar, är hennes enskilda egendom, hvilken hon sjelf förvaltar.

3 §. Hustrun underhålles af mannen.

4 §. Vid mannens död tillfalle henne en tredjedel af mannens egendom utöfver hvad han hafva tillagt henne genom gåfva eller testamente. Den tredjedel kallas hennes enkorätt“;

Och var i sammanhang härmed förslag jemväl framställt till de ändringar i öfriga delar af allmänna lagen samt i gällande författningar,

som af ofvan omförmälda stadgandes antagande ansetts blifva en nödvändig följd.

Utskottet hade hemställt:

att Riksdagen icke måtte bifalla ifrågavarande motion.

Angående ett
lagförslag om
gift kvinnas
rätt.

(Forts.)

Herr Svensén anförde: Icke utan en viss vördnad, sådan man egnar äldriga "personligheter", är det jag vågar vända mig mot det Höglofliga Lag-Utskottet och dess Utlåtande. Jag skall ej tillåta mig att framställa något yrkande, men ber att få bemöta motiveringen med några enkla anmärkningar: Utskottet yttrar:

"Med afseende å den uppfattning af familjens betydelse samt äkten-skapets natur och ändamål, som i vårt land torde vara den allmänna, kan Utskottet ingalunda förorda ett sådant fullständigt kullkastande af de grundvalar, hvarpå hela vår familjerätt är bygd, särdeles som en dylik förändring af familjerätten torde vara hvarken förenlig med allmänna tänkesättet i landet eller föranledd af några större olägenheter i nu varande förhållanden".

Att den föreslagna förändringen af familjerätten icke ännu är förenlig med allmänna tänkesättet i landet, vågar jag icke bestämdt bestrida, ty jag vet att hvarje nytt förslag behöfver tid, innan allmänna tänkesättet hinna mogna. Jag vill dock erinra, att en *förening för gift kvinnas eganderätt* finnes i Stockholm, från hvilken förslaget egentligen utgått, som genom utgifna skrifter redan icke obetydligt verkat på allmänna tänkesättet. Om denna förening fortgår i sin verksamhet samt bildar filialer icke blott i rikets öfriga städer, utan äfven i landet, så tror jag att detta Utskottets skäl snart skall förlora det skäl af giltighet, det nu eger, ty någon verklig giltighet har det icke ens nu, emedan det tillhör lagstiftaren att gå i spetsen för det upplysta allmänna tänkesättet.

Men att den föreslagna förändringen icke skulle vara föranledd af några större olägenheter i nu varande förhållanden, det bestrider jag bestämdt. Om nemligen mannen och qvinnan af naturen hafva hvar sin särskilda kallelse att uppfylla och om hvarje förnuftig varelse, för att uppnå sin bestämelse, måste kunna förfoga öfver en viss förmögenhet, så måste det vara en stor olägenhet, att den gifta qvinnan, som har ett så viktigt värf i lifvet att uppfylla, icke eger att förfoga öfver ens sin egen förmögenhet.

Mannen har ju sin särskilda verksamhetssfer liksom hustrun sin. Deraf följer, att mannen icke i allmänhet förstår hvad som ligger inom hustruns verksamhetsfält, liksom hon enligt regeln icke förstår hvad som berör hans verksamhet. Men om mannen icke förstår hvad som tillhör hustruns verksamhet, så är det orimligt att han skall vara hennes målsman i den mening, att han skall förvalta hennes förmögenhet och derigenom kunna inskränka eller helt och hållet tillintetgöra hennes förnuftiga verksamhet. Exempel kunde anföras ur det verkliga lifvet som skulle ännu mer bestyrka den meningen, men dessa vill jag nu förbigå. Utskottet säger vidare: "Då man och qvinna förenas genom äktenskapets band, uppkommer, i enlighet med nämnda uppfattning, en ny personlighet, familjen, till hvilken andra personer kunna komma i rättsförhållanden."

Angående ett
lagförslag om
gift kvinnas
rätt.
(Forts.)

Jag kan icke medgifva att familjen är någon person eller personlighet. Det är en förening mellan två personer. Med person menar jag nemligen ett förnuftigt väsende, som är ansvarigt för sina handlingar och som därför eger en tillvaro utöfver detta lifvet, men jag tviflar på att den personlighet, som Lag-Utskottet kallar familjen, kan begå vare sig lagliga eller olagliga handlingar, att den kan ställas för rätta och ådömas straff och att man ens kan framkasta den tanken, hvilken lott som väntar denna personlighet i en annan verld. Jag vet visserligen, att de lärde kalla staten, kyrkan och familjen för personer, men det har tvifvelsutän skett blott för att finna svepskäl att undertrycka den enskilda friheten. I forntiden drog man af läran om statens personlighet den slutsatsen, att staten var allt och och att den enskilde ej hade några rättigheter. I en senare tid har man, genom att betrakta kyrkan såsom en personlighet, undertryckt den enskildes samvetsfrihet. Lag-Utskottet vill, genom läran om familjen, såsom en personlighet, försvara den gamla lagstiftningen, som beröfvar gift qvinna hennes förmögenhet. Jag vet visserligen att lagen tillägger gift qvinna eganderätt, men då målsmansrätten blifvit så tolkad att mannen är qvinnans förmyndare, har man måst förklara lagbudet om den gifta qvinnans eganderätt så, att denna eganderätt under äktenskapet hvilat. — men en rättighet, som hvilat utan att någon under tiden kontrollerar dess utöfvare, är i det närmaste ingen.

Utskottet säger vidare: "att en qvinna, som före äktenskapet varit myndig och sålunda berättigad att sjelf förvalta sin egendom, måste, om annorlunda ej aftalats, efter giftermålet öfverlemnas denna rätt till mannen, synes Utskottet ingalunda mera obilligt eller orimligt än att en person, som ingår uti ett bolag, inskränkes i rätten att sjelf förvalta de medel, han till bolaget öfverlemnats." Denna liknelse synes mig särdeles misslyckad. Ett bolag är nemligen en förening i ändamål att förtjena penningar, men äktenskapets ändamål kan blott i fall egendomsgemenskap eger rum blifva penningeförvärf.

Utskottet framhåller vidare såsom skydd för gift qvinna mot mannens missbruk af målsmansrätten, att hustru på grund af 1862 års förordning eger söka boskilnad, då mannen genom försummelse eller vanvård af boets angelägenheter eller dess belastande med skuld utan motsvarande nytta kan anses missbruka målsmansskapet. Det heter nemligen: "Om det också måste medgifvas, att det förtroende, som vid äktenskaps ingående i allmänhet torde böra förutsättas makar emellan, föranleder dertill, att äktenskapsförord mera sällan förekomma, så får det likväl ej förbises, att stadgandet härom sätter en qvinna, som sådant åstundar, i tillfälle att sjelf eller genom sin målsman bereda sig en i ekonomiskt hänseende nästan lika sjelfständig ställning, som motiönären ansett lämplig för alla hustrur." Men som en hvar vet, är det ganska svårt att bevisa, att en person försummar eller vanvårdar sina egna angelägenheter, utom det att det måste vara högst obehagligt för en hustru att uppträda med ett dylikt käromål mot sin man. Hon undviker därför gerna i det längsta, och då hon kan åstadkomma en sådan bevisning, är det merendels för sent för henne att dermed vinna något.

Då lagen såsom regel gifver mannen oinskränkt rätt att förvalta

begge makarnes förmögenhet, måste det förefalla ogrannlaga att ifrågasätta upprättandet af äktenskapsförord. Derföre begagnas denna utväg mindre allmänt. Olägenheterna deraf, som bestå i väckande af misstroende makarne emellan, äro derföre i de flesta fall större än fördelarne.

Angående ett
lagförslag om
gift kvinnas
rätt.

(Forts.)

Utskottet har derjemte funnit det obilligt, att jag föreslagit, det enkorätten skulle utgöra en tredjedel af mannens qvarlätenskap, men härvid bör erinras att jag tillika föreslagit upphäfvande af nu gällande stadganden om morgongåfva, som är en fördel för hustrun på mannens bekostnad, äfvensom af fördel af bo.

Slutligen har Utskottet funnit det nedsättande för hustrun att jag föreslagit, att enkorätten skulle i händelse af konkurs utgå med den förmånsrätt, som bestämmes i 17 kap. 4 § handelsbalken, emedan i detta lagrum äfven tillägges tjenare förmånsrätt för lön.

Om Utskottet i den föregående delen af sitt utlåtande ihärdigt bekämpat allt utvidgande af den gifta kvinnans rätt, så är det vackert att se, med hvilken chevaleresk artighet Utskottet vakar öfver hvarje *uttryck*, som kan vara för hennes heder "nedsättande". — Utskottet vill icke ens att man till hennes fördel skall citera en lagparagraf, deri ordet tjenare förekommer; men då läkare och apotekare, hvilkas fordringar för läkarevård och medikamenter utgå med samma förmånsrätt, icke finna något "nedsättande" i att erhålla sin rätt efter samma paragraf som tjenare, samt det arbete, en tjenare förrättar icke är i och för sig "nedsättande" så kan Lag-Utskottet vara förvissadt derom, att den gifta kvinnan icke skall sjelf finna något "nedsättande" i att erhålla samma förmånsrätt som läkare, apotekare och tjenare. Detta vare sadgt utan att strängt hålla på tredjedelen, siffran gör ingenting till saken.

Då jag emellertid inser att nuvarande Lag-Utskott ingenting vill göra för den gifta kvinnans rätt, och af gammalt känner dess ordförandes motvilja för reformer på det qvinliga området, anser jag alltså det vara utan ändamål till Utskottet återremittera frågan, hur gerna jag skulle önska dess framgång i föreslagna syftet. Jag får för närvarande låta den falla, såvida inga andra krafter komma mig till hjälp. För alla bändelser är jag likväl viss derom att hon icke kan falla utan att en nära framtid bär dess lösning i sitt sköte, och till stöd för denna mening har jag ett yttrande af en bland våra mest framstående jurister, Justitierådet Naumann. Han säger: "Frågan om betryggande af den gifta kvinnans eganderätt och hennes juridiska ställning för öfrigt i äktenskapet gent emot mannen, hör till antalet af dem som icke böra eller kunna undanskjutas; ty den har sin yttersta grund i en af de eviga sanningar om menniskorätt och menniskovärde, hvilka i samma mån som ett folks uppfostran går framåt, i samma mån den sanna humanitetens område vidgas, förr eller senare bana sig en säker väg till erkännande oaktadt allt motstånd".

Herr Nils Pettersson: Jag hade kanske icke begärt ordet i denna fråga, om icke den värde motionären alldeles för hårdt klandrat Utskottet för dess åtgörande i saken, något hvartill jag dock icke tror honom hafva egt skäl, helst han nu visat sig så öppenhjertlig, att han erkänt det han icke är fader till detta foster, för hvilket han förmod-

Angående ett lagförslag om gift kvinnas rätt. ligen i något förtjusningens ögonblick åtagit sig faderskapet. Jag ber endast att med anledning af motionens innehåll få göra den ärade motionären ett par frågor.

(Forts.)

Kan den ärade motionären t. ex. upplysa, hvad han menar med det i förslaget första paragraf intagna stadgande, att gift kvinna är myndig? Om hon skulle vara myndig, borde hon väl åtminstone hafva uppnått samma ålder därför som mannen, eller 21 år. Men när kvinnan redan vid 15 års ålder får ingå äktenskap, så skulle hon ju, om motionärens förslag antoges, redan vid denna ålder blifva myndig. Jag kan dock icke finna något skäl, hvarföre kvinnan vid tidigare ålder än mannen skulle kunna antagas vara kompetent att sköta sina ekonomiska angelägenheter.

Äfven vid en annan sak vill jag fästa mig. Om, såsom motionären föreslagit, hvardera maken skulle hafva sin särskilda egendom, huru skulle man, i fall konkurs uppstode, kunna bestämdt veta, hvilken af makarne egendomen tillhörde, den ena eller den andra? Jag tror att detta i de flesta fall skulle vara ganska svårt. Följden häraf blefve, att den hustru, som härutinnan icke kunde gifva riktig upplysning, blefve dömd som bedräglig gäldenär till straffarbete. Och dessutom, om det ginge så långt, att man och kvinna började tvista om hvarderas egendom, hvad blefve det väl då för lycka med deras äktenskap.

Det kunde vara mycket annat uti förslaget, som förtjenade att anmärkas; men jag vill icke längre upptaga Kammarens tid och yrkar därför bifall till Utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad, bifölls Utskottets hemställan.

§ 3.

Om ändring i Kongl. Kung. den 29 Dec. 1860 rörande folkundervisningen.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 9), angående ändring i § 4 af Kongl. kungörelsen den 29 December 1860 rörande folkundervisningen i riket.

I anledning af Herr *August Petterssons* i ämnet afgifna motion (N:o 67) hade Utskottet hemställt:

“att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes draga försorg derom att sådana föreskrifter varda i behörig ordning meddelade, att den lön, som utgår till lärare eller lärarinnor vid folk- och småskolor samt biträdande lärare och lärarinnor i folkskolan, och hvartill statsbidrag erhålles, bestämmes motsvara en undervisningstid af åtta kalender-månader; och att den församling, som ålägger dylik lärare eller lärarinna längre årlig tjenstgöring, skall därför utgifva ersättning med ett belopp, som för den öfverskjutande undervisningstiden motsvarar den efter beräkning af åtta månaders tjenstgöring läraren eller lärarinnan tillkommande kontanta årslön.“

Beträffande denna hemställan anförde:

Herr Berg: Jag har icke begärt ordet för att motsätta mig ifrågasvarande motion, hvars syfte jag fullt behjertar, ej heller Utskottets till-

styrkan af densamma. utan endast för att uttala min tvekan, huruvida detta syfte verkligen kan anses genom ifrågakvarande förslag tillräckligt antydt. Jag nödgas likväl härvid tillkännagifva, att denna tvekan möjligen kan hafva sin grund i en bristande kännedom om hvad gällande lag stadgar uti denna fråga. Ty lagstiftningen om folkskolelärares aflöning och det bidrag, som dertill lemnas af staten, har så många gånger undergått förändring, att det må kunna ursäktas den, som på senare tiden icke närmare följt med utvecklingen af denna del af vår lagstiftning, om han möjligen svärfar i någon villrådighet om hvad som i frågan är gällande lag. Såvidt jag härom har mig bekant, utgår nu den årliga lönen till folkskollärares dels med ett visst belopp af spanmål och dels med kontanta penningar till så stort belopp, att de tillsammans med spanmålen uppgå till minst 500 kronor och efter 5 års tjenstgöring till 600 kronor. För lärare, som tjenstgöra öfver 8 månader om året, ökas lönen med 2 tunnor spanmål per månad, att utgå hälften in natura och hälften i penningar. Dessutom är, så vidt jag ej misstager mig, stadgadt att till aflönande af hvarje examinerad folkskollärare eller lärarinna, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum, vedbrand och kofoder, minst 500 kronor och meddelar undervisning i *minst* åtta månader af året, eger skoldistriktet att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön läraren eller lärarinnan, förutom husrum, vedbrand och kofoder, åtnjuter, dock att detta bidrag icke må öfverstiga 400 kronor.

Hvad åter angår aflöningen för lärare eller lärarinna vid småskola, eger skoldistriktet, under vilkor att sådan lärare eller lärarinna i årlig lön uppbär minst 200 kronor och är med undervisningen sysselsatt *minst* åtta månader om året, att såsom bidrag till lärarens eller lärarinns aflöning af statsmedel uppbära ett årligt anslag af 100 kronor. Hvarje skoldistrikt, som vill öka årslönen för dylik lärare eller lärarinna från 200 kronor till 250 kronor eger dessutom att, utöfver hvad det förut erhållit, af statsmedel undfå hälften eller 25 kronor för hvarje sådan lönetillökning, under vilkor att distriktet tillskjuter en lika stor summa.

Såvidt jag kunnat inhemta äro dessa de stadganden som för närvarande gälla i fråga om lönevilkoren för lärare vid folkskolor och småskolor. Nu föreslår Utskottet att föreskrift måtte meddelas i det syfte, att den lön som utgår till lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor samt biträdande lärare eller lärarinnor i folkskolan, och hvartill statsbidrag erhålles, bestämmes motsvara en undervisningstid af åtta kalender-månader; och att den församling, som ålägger dylik lärare eller lärarinna längre årlig tjenstgöring, skall derfor utgifva ersättning med ett belopp, som för den öfverskjutande undervisningstiden motsvarar den efter beräkning af åtta månaders tjenstgöring läraren eller lärarinnan tillkommande kontanta årslön.

Härvid har hos mig uppstått åtskilliga betänkligheter, först derutinnan att då för närvarande bidrag af statsmedel utgår till hvarje skoldistrikt, der undervisningen utgör *minst åtta månader* om året, så synes mig som statsbidrag äfven skulle kunna afse en undervisningstid som öfverskjuter åtta månader. Om t. ex. en småskollärare för 9 månaders tjenstetid åtnjuter i lön 250 kronor, skulle ju för hela detta be-

*Om ändring i
Kongl. Kung.
den 29 Dec.
1860 rörande
folkundervis-
ningen.*

(Forts.)

Om ändring i lopp statsbidrag åtnjutas. Och då nu Utskottet föreslår att den lön, hvar till statsbidrag erhålles, skall bestämmas motsvara en undervisningstid af 8 månader har jag stannat i tvekan huruvida med detta Utskottets förslag afses att statsbidrag hädanefter icke skall utgå för den del af undervisningstiden, som kan komma att överskjuta åtta månader. En sådan föreskrift kan nog möjligen hafva goda skäl för sig, men jag är tveksam huruvida något sådant kan anses hafva blifvit af Utskottet tillräckligt tydligt uttryckt.

Kongl. Kung.
den 29 Dec.
1860 rörande
folkundervis-
ningen.

(Forts.)

En annan betänklighet vid Utskottets förslag finner jag deri, att då folkskollärarens aflöning utgår till en del i spanmål och till en del i penningar, men, enligt Utskottets förslag, den ersättning som församlingen skulle vara skyldig att utgifva för en undervisningstid överskjutande åtta månader, borde motsvara den efter beräkning af åtta månaders tjenstgöring läraren tillkommande *kontanta årslön*, så vill det synas mig som skulle vid bestämmandet af ifrågavarande ersättning, enligt Utskottets åsigt, icke böra tagas i beräkning den del af aflöningen som utgår i spanmål. Något sådant har dock aldrig varit motionärens mening, hvilket framgår deraf, att han i sin motion talar icke om den *kontanta* årslönen, utan om den "läraren eller lärarinnan tillkommande *lagliga* lön", således både den kontanta lönen och spanmålslönen. Derjemte föreslår Utskottet att ersättningen för den överskjutande undervisningstiden skall motsvara den efter beräkning af 8 månaders tjenstgöring läraren *tillkommande* lön. Ehuru lagen fastställer en minimilön, som, såvidt nemligen min uppfattning af de nu i ämnet gällande stadgarnes innehåll är riktig, utgör för folkskollärare 500 och för småskollärare 200 kronor, finnes emellertid intet hinder för skoldistriktet att öka denna lön, och om de öka lönen från 500 till exempelvis 800 kronor, är denna sistnämnda summa naturligen den folkskollärarens *tillkommande* lönen. Då uppstår den frågan: om nu skoldistriktet ålägga läraren en ökad tjenstgöring, skall då ersättningen för denna ökade undervisning bestämmas efter 800 kronor om året, till 100 kronor i månaden, eller efter den lagligen bestämda minimilönen 500 kronor om året?

Det är min tvekan huru en sådan skrifvelse, om den affattas på sätt som här är föreslaget, rätt skall tolkas, som gifvit mig anledning att yttra mig. Jag hade trott, att all tvekan i detta fall kunnat lämpligast undanrödjas om man hade infört de stadganden, som motionären åsyftat, i 4 § af Folkskolestadgan och sålunda sammanfattat alla stadganden rörande nu ifrågavarande lärares lönevilkor på ett ställe. Jag har dock intet yrkande att framställa, utan har endast velat för dem, som intressera sig för frågan och äro mera inne uti densamma än förhållandet för tillfället är med mig, framhålla de betänkligheter, som i nu antydda hänseenden hos mig uppstått.

Herr Bruhn: Om jag icke missminner mig, fattade denna Kammarer vid förra riksdagen ett beslut, fullt öfverenstämmade med hvad Utskottet här föreslagit. Det är naturligtvis icke heller nu min mening att motsätta mig en förhöjning af ersättningen till folkskollärare för tjenstgöring öfver åtta månader om året. Jag vill tvärtom taga steget fullt och påyrka att de få komma i åtnjutande af en ersättning motsva-

rande deras *verkliga* lön och icke, såsom Utskottets förslag tyckes afse, Om ändring i
 allenast deras *kontanta* lön. Såsom redan blifvit nämndt, bestå folk-
 skollärarens årliga löneinkomster för närvarande af dels åtta tunnor *Kongl. Kung.*
 spanmål och dels ett kontant belopp motsvarande skilnaden emellan *den 29 Dec.*
 de åtta tunnor spanmål efter länets markegångstaxa och fem à sex *1860 rörande*
 hundra kronor. Enligt det nu föreliggande förslaget kan, såvidt jag *folkundervis-*
 förstår, någon ersättning för tjenstgöringstiden öfver de åtta månaderna *ningen.*
 icke med hänsyn till skollärarens lön in natura komma honom till *(Forts.)*
 godo, hvilken ersättning dock rätteligen skulle för tjenstgöring utöfver
 åtta månader utgå med en tunna spanmål i månaden. Men om jag
 instämmer med den föregående talaren i hans anmärkning om förslagets
 otydlighet med afseende å folkskollärarnes löneförmåner, så gör jag
 detta så mycket mera med afseende å småskollärarnes. Deras löne-
 förmåner utgöras till största delen af naturaförmåner, nemligen kost och
 husrum, samt endast till en ringa del af kontant lön. Att vid sådant
 förhållande bestämma ifrågavarande ersättning till dessa lärare endast
 med hänsyn till deras kontanta löner, vore allt för obilligt och orättvist.

Medan jag har ordet vill jag äfven anmärka det i mitt tycke
 mindre väl valda uttryck, Utskottet i sitt förslag använt, då detsamma
 hemställer, att Riksdagen ville anhålla att Kongl. Maj:t täcktes draga
 försorg derom att föreskrifterna i uppgifna hänseenden måtte varda
 "i behörig ordning" meddelade. Jag föreställer mig att det är Kongl.
 Maj:t sjelf, som meddelar dessa föreskrifter. Och att då från Riksdagens
 sida anhålla att Kongl. Maj:t ville meddela dessa "i behörig ordning",
 finner jag minst sagdt olämpligt.

På grund af den föregående talarens emot förslaget yttrade betänk-
 ligheter, i hvilka jag för öfrigt till alla delar instämmer, yrkar jag
 återremiss af betänkandet.

Herr Aug. Pettersson: Hvad den förste talaren anmärkte an-
 gående skollärarnes ordinarie eller lagliga lön är riktigt, nemligen att
 de åtnjuta 500 kronor om året och sedan de tjenstgjort i 5 år erhålla
 100 kronor derutöfver, förutom fria husrum, vedbrand och kofoder.
 Detta är den lön, som bestämdes genom riksdagsbeslutet år 1874, men
 det finnes en författning af den 29 December 1860, hvaruti denna be-
 stämmelse icke togs i beaktande och denna författning efterlefves ännu
 i de bygder, der ambulatoriska skollärare existera. Efter denna för-
 fattning kan en småskollärare åläggas tjenstgöra 9 à 10 månader om
 året och för denna ökade tjenstgöring erhåller han endast en ersättning
 af två tunnor spanmål i månaden. En dylik aflöning kan naturligen
 på långt när icke motsvara det arbete, den stackars karlen har att
 verkställa, synnerligast som hans tjenstgöringsort till följd af tjenstens am-
 bulatoriska beskaffenhet ofta kan vara belägen till och med en mil från
 den plats, der han har sin bostad. Det synes då vara temligen hårdt
 att då han är berättigad att för den normala tjenstetiden 8 månader
 uppbära i ersättning 75 kronor i månaden, han skulle för den öfriga
 tiden, under hvilken han undervisar, åtnjuta endast 28 kronor i måna-
 den. Det är denna brist i författningen, man velat afhjelpa till förmån
 för dessa lärare, hvars krafter tagas långt mera i anspråk än lärarnes
 vid de fasta folkskolorna. Hvad beträffar uttrycket i "behörig ordning",

Om ändring i
Kongl. Kung.
den 29 Dec.
1860 rörande
folkundervis-
ningen.

(Forts.)

som Utskottet använt och hvarom en föregående talare ordade, ligger väl deruti icke något farligt; ty jag är öfvertygad om att Kongl. Maj:t icke utfärdar några författningar annorledes än i behörig ordning. Vidkommande den förste talarens förmenande att denna tillökning i lön, som skollärarne skulle erhålla, skulle anses vara en statsutgift, tror jag det icke kan ifrågakomma att staten dertill lemna några medel. utan detta torde tillkomma församlingarne sjelfva, för så vidt de ålägga dem denna ökade tjänstgöring. Göra församlingarne det icke, kan någon ersättningsskyldighet naturligen icke heller åläggas dem.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Linder: Med anledning af hvad som blifvit yttradt rörande förevarande betänkande ber jag att till en början få nämna, att de uppgifter, som af den förste ärade talaren meddelades beträffande lönevilkoren för folkskollärare, icke äro, så vidt jag känner, origtiga. Folkskolläraren uppbär nemligen under de första fem åren af sin tjänstgöring en kontant lön af femhundra kronor och efter nämnda tid får han, såvida han oförvitligen tjänstgjort, ett lönetillägg af etthundra kronor, så att hans årliga kontanta lön derigenom uppgår till sexhundra kronor. Detta är enligt gällande författningar hans *lagliga* lön eller med andra ord den honom tillkommande kontanta årslönen. Den spanmål, som ingår i lönevilkoren, utgör blott en beräkningsgrund och beräknas alltid i penningar vid uppgifterna om de löner som utgå till folkskollärare. Och detta gäller icke blott dessa lärare utan äfven småskollärare. Hvad herr Bruhn anmärkte angående svårigheten att bestämma beloppet af den till småskollärare utgående lön torde derföre icke vara af någon betydelse, helst församlingarne äro ålagda att årligen uppgifva till vederbörande folkskoleinspektör huru stora löner de gifva sina folkskole- och småskollärare och dessa löner då alltid måste vara evalverade till kontanta penningebelopp. Dessutom skall alltid uppgifvas, huruvida dessa lärare hafva bostäder och ved in natura eller, i annat fall, hvilken motsvarande kontant ersättning de erhålla. Följaktligen afser uttrycket "dem tillkommande lön" just de belopp, som i skolorädens årligen lemnade uppgifter finnas angifna. Utskottet har valt detta uttryck, emedan ifrågavarande lön är för folkskollärare i ena fallet femhundra och i det andra sexhundra kronor, samt för småskollärare 200 å 250 kronor; mera tillkommer icke dessa lärare. Om en församling gifver folkskollärare eller småskollärare löner öfverstigande dessa minimibelopp, så gäller sådant blott för hvarje särskildt år i sender. Ty under hvarje års lopp uppgör församlingen i Oktober månad sin budget för det kommande året, och om församlingen vill, kan hon dervid obehindradt reducera ett lönebelopp till hvad som utgör löntagarens lagligen tillkommande lön. Det är af sådan anledning, som Utskottet valt det nu anmärkta uttrycket.

Hvad för öfrigt beträffar Utskottets förslag, att ifrågakomma lön skall beräknas för en årlig tjänstgöring af åtta kalendermånader, så är detta i full öfverensstämmelse med vilkoren för församlings rätt till åtnjutande af statsbidrag för skollärares aflöning. Det är nemligen såsom vilkor för sådant statsbidrags åtnjutande föreskrifvet, att undervisningen såväl i folkskola som småskola skall meddelas *minst* åtta må-

nader. Och säkert är att i de flesta församlingar, hvilka åtnjuta stats-*Om ändring i*
bidrag, eller åtminstone jemförelsevis i många af dem, undervisningen, så-*Kongl. Kung.*
vida den bestrides af lärare i fasta skolor, icke omfattar större del af *den 29 Dec.*
året än åtta månader. *1860 rörande*
folkundervis-

Dessutom ber jag att få erinra derom att detta af Utskottet formulerade förslag till beslut är i det allra närmaste *ordagrant lika* med det förslag, som vid förra riksdagen blef af denna Kammare gilladt. Som Kammarens ledamöter behagade erinra sig, afgäfvos nemligen då ett par motioner i samma syfte som den, hvilken nu föreligger till behandling; och den skrifvelse som Kammaren i anledning deraf beslöt att till Kongl. Maj:t aflåta var alldeles lika lydande med den nu af Utskottet föreslagna skrifvelsen. Detta Kammarens beslut expedierades till Första Kammaren och blef der föremål för öfverläggning, men afslogs, icke på grund deraf att, så vidt man kan döma af diskussionen, det i sig innebar något orimligt eller origtigt, utan därför att den form, hvori det blifvit från Andra Kammaren expedieradt, väckte betänkligheter inom Medkammaren, såsom skulle deri ligga ett mot 57 § Regeringsformen stridande förslag till beskattning, hvilket, utgånget från ett Tillfälligt Utskott, men icke behandladt af Stats-Utskottet, icke vore lämpligt. Den enda förändring som Utskottet i anledning häraf nu i förslaget vidtagit är inskjutandet af orden: "varder i behörig ordning Kammaren meddelad". Herr Bruhu har funnit detta tillägg anmärkningsvärdt; men han torde af här kommande upplysningar vid närmare besinnande finna, att tillägget är i sin ordning. Betänkligheten mot det af Utskottet i fjor formulerade skrifvelseförslaget att Kongl. Maj:t, på grund af en sådan skrifvelse från Riksdagen skulle genom ett cirkulär eller något dylikt kunna ålägga svenska folket en beskattning, hvarom i annan ordning borde beslutas, har Utskottet trott skola kunna förebyggas derigenom, att åt Kongl. Maj:t öfverlemnades att, på sätt Kongl. Maj:t sjelf funne bäst öfverensstämmande med laga former, befordra Riksdagens underdåniga skrifvelse till verkställighet. Detta var anledningen hvarföre nämnda ord nu i förslaget insatts. Förslaget i öfrigt är, såsom jag redan nämnt, fullkomligt ordagrant detsamma, som det af denna Kammare vid sistlidne riksdag beslutade.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, hemställer jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Malmberg: Sedan den näst föregående talaren afgifvit sitt sakrika och upplysande anförande, kan jag yttra mig ganska kort. Men jag kan dock icke underlåta, att till denna Kammares ledamöter framhålla de stora fordringar, som nu mera ställas på våra folkskollärare, det trägna och mödosamma arbete, dessa hafva att fullgöra, så vida goda frukter af skolans verksamhet skola ernås. Den relativt ringa lön, som dessa lärare erhålla i förhållande till sitt arbete under åtta månader, torde vara ett tillräckligt skäl, att icke minska deras ersättning för ett arbete, om sådant fordras, utöfver ofvan angifna tid.

Två tunnor spanmål per månad utgör icke ens half ersättning, om den kontanta lönen är 500 kronor och ej mycket mer än en tredjedel, om lönen är 600 kronor för normal tjenstgöring.

Då många församlingar ålägga folkskollärare tjenstgöring öfver

(Forts.)

Om ändring i åtta månader, så borde väl ersättningen härför vara jemförlig med Kungl. Kung. den af åtta månaders tjänstgöring. För öfrigt borde tjänstgöring öfver den 29 Dec. 1860 rörande åtta månader om året icke tillåtas, på det icke en lärares krafter skola folkundervisningen i för tid utnötas och förminska.

Om detta gäller folkskolans lärare, så gäller detta i ännu högre grad för lärare eller lärarinnor i småskolor, hvilkas uppmärksamhet och trägna arbete stundligen tagas i anspråk under lärotinmarne.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Anders Ohlson* och *Sandberg*.

Herr Nils Petterson: Ehuru jag är tacksam för den utredning af frågan Utskottet åstadkommit och genom hvilken Utskottet visat sig ömma för våra folkskollärare, så, ehuru jag anser en stor del af dessa vara för vår samhällsutveckling särdeles betydande personer och följaktligen förtjenta af att blifva försatta i en bättre ekonomisk ställning, än som nu är förhållandet, kommer jag dock att med min röst motsätta mig samma förslag. Jag tror nemligen att hvarje reglementerande i denna sak endast skall komma att verka hinderligt för skolväsendet. Härtill kommer att, om man uppriktigt vill tillstå sanningen, vid början af folkskoleväsendets ordnande en mängd personer med underhaltiga kunskaper blefvo vid folkskolorna anstälde och aflönade. Åtskilliga af dessa qvarstå ännu i tjänst. Vid sådant förhållande skulle det icke vara för mycket begärdt, utan tvärtom med full rättvisa förenligt att dylika sämre kvalificerade skollärare finge med några veckors tjänstgöring utöfver den vanliga tiden ersätta de fördelar hvaraf de genom förbättrade löneinkomster sedermera kommit i åtnjutande. Hvad angår de skickliga lärarne så kunna dessa alltid utan svårighet betinga sig högre lönevillkor för den extra undervisningen och hafva äfven derå billiga anspråk till följd af undervisningens bättre beskaffenhet. Med ett ord, min mening är, man bör låta församlingen och lärarne efter de olika förhållandena på olika orter sinsemellan uppgöra såväl angående lönevillkoren som angående skoltidens utsträckning eller inskränkning. Utskottets förslag är dessutom uppställt i så sväfvande och otydliga ordalag, att detsamma, såsom en ärad talare på stockholmsbanken redan ådagalagt, på många ställen skulle gifva anledning till trassel och krångel emellan församlingarne och herrar folkskoleinspektörer, hvilka nu mångenstädes tyckas anse som sin hufvudsakliga uppgift att bråka med församlingarne om skollärares löneförmåner.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Berg: Jag måtte ej hafva uttryckt mig fullt tydligt då jag förra gången yttrade mig i denna fråga, eftersom en talare, hvilken senare uppträd, synes hafva antagit att jag motsatt mig Utskottets förslag. Jag sade dock tvärtom att jag fullt behjertade motionens syfte och att jag derföre gerna önskade framgång åt förslaget; men att jag dock ansåg mig böra framhålla vissa betänkligheter emot detsamma innehåll, enär, enligt mitt förmenande, detta icke tillräckligt tydligt framhölle hvad som åsyftades. Jag fästade nemligen Utskottets uppmärksamhet derå att då, enligt 4 § i nådiga stadgan angående

folkundervisningen i riket den 18 Juni 1842, sådan denna paragraf lyder i Kongl. Kungörelsen den 29 December 1860, en folkskollärares lön är bestämd att utgå *dels* i spanmål och *dels* i penningar, det Utskottets förslag förekommande uttrycket att, vid längre tjänstgöring än 8 månader, ersättning derför skulle lemnas med ett belopp, som för den öfverskjutande undervisningstiden motsvarade den efter beräkning af 8 månaders tjänstgöring läraren eller lärarinnan tillkommande *kontanta* årslön, borde föranleda att vid bestämmandet af tillskottet för den 9:de månaden läraren eller lärarinnan icke komme i åtnjutande af något belopp, motsvarande spanmålen utan endast en åttendedel af penningelönen. Och då jag tror, att den ärade motionären med sitt förslag åsyftar att läraren eller lärarinnan skulle för den öfverskjutande undervisningstiden komma i åtnjutande af deremot svarande andel såväl af penninge- som spanmålslönen för de 8 månaderna, enär han i sin motion begagnar uttrycket "läraren eller lärarinnan tillkommande *lagliga* lön", anser jag att Utskottet bort i sitt förslag tydligt uttrycka detta.

*Om ändring i
Kongl. Kung.
den 29 Dec.
1860 rörande
folkundervis-
ningen.
(Forts.)*

Icke heller angifver detta förslag, om tillskottet skall beräknas efter den till läraren verkliga *utgående* lönen eller efter den i lag stadgade *minimi* lönen. Äfven i detta afseende anser jag ett förtydligande af nöden. Och om uti folkskolestadgan intoges bestämmelse om huru mycket som i stället för de 2 tunnorna skall betalas till läraren eller lärarinnan för den öfverskjutande undervisningstiden, då skulle någon tvekan härom ej vidare uppstå.

En ärad talare anmärkte att spanmålen blott vore att betrakta såsom en beräkningsgrund. Denna den ärade talarens åsigt kan jag för min del icke dela, helst han sjelf erkände att min uppfattning af de nuvarande lagbestämmelserna angående löneförmånerna vore riktig. Dessa innehålla ju alldeles tydligt att en examinerad folkskollärare skall åtnjuta i årlig lön 8 *tunnor spanmål* och så mycket i penningar, att värdet af spanmålen och penningelönen tillsammans uppgår till minst 500 kronor. Således måste ju spanmålen äfven anses utgöra en del af lönen — ehuru icke af den kontanta — och icke endast vara en beräkningsgrund för densamma.

Såsom jag redan haft äran säga hade jag önskat ett förtydligande af förslaget uti ofvan angifna syften för att befrämja motionens framgång, men som den ärade motionären och Utskottets herrar ledamöter ansett mina anmärkningar ogrundade, vill jag ej framställa något yrkande. Jag kan dock ej undertrycka den farhåga att de af mig uttalade betänkligheterna möjligen komma att göra sig gällande hos den, som eger att i sista hand besluta om den nu ifrågasatta förändringen.

Herr Johan Jönsson: Jag märker att detta Utskottets betänkande blifvit af åtskilliga talare missuppfattadt. Såsom ledamot af Utskottet vill jag derföre söka att förtydliga innehållet af Utskottets förslag.

Jag vänder mig i sådant afseende då först mot Herr Bruhn, som talade om att Utskottet borde hafva använt uttrycket *hela lönen*. Det var visserligen fråga härom i Utskottet, men nämnda ord förkastades af det skäl att i dem skulle innebäras jemväl husrum, vedbrand och

Om ändring i Kongl. Kung. den 29 Dec. 1860 rörande folkundervisningen. (Forts.)

kofoder. Enligt nu gällande bestämmelser har folkskolläraren nemligen i lön 500 kronor om året, hvilket belopp efter fem års tjänstgöring ökas med 100 kronor jemte husrum, vedbrand och kofoder. Småskolans lärare och lärarinnor åter undfå, enligt nu gällande stat. hälften mot statsbidraget och högst 250 kronor i lön. Med afseende å dessa omständigheter och för att komma i öfverensstämmelse med det beslut Första Kammaren vid sistlidne riksdag i frågan fattade, har Utskottets förslag formulerats sådant det nu föreligger.

Hvad beträffar den af Herr Berg uttalade farhåga, att Utskottets ordalag, att den ersättning, som för öfverskjutande undervisningstid skulle tillkomma läraren, skulle beräknas efter den honom tillkommande kontanta lön, skulle kunna misstydvas derhän att vid sådan beräkning lönen i spanmål ej räknades med, så tror jag icke att en dylik farhåga är grundad. Såsom förhållandet nu är, uppgår den till folkskollärare utgående aflöning för hvarje månad af öfverläsningstiden till 2 tunnor spanmål, hvilket efter markegångspris utgör 26—28 kronor i månaden; men enligt Utskottets förslag skulle han för dessa likasom för de 8 månader, hvarunder undervisningen ovilkorligen skall ske, uppbära 75 kronor i hvarje månad.

På dessa skäl och då jag tror att Utskottets förslag med den nuvarande formuleringen kan vinna äfven Första Kammarens godkännande, yrkar jag till detsamma bifall.

Herr Granlund: I motsats mot en aktad talare i min närhet, som yrkat afslag å Utskottets förslag, får jag till detsamma yrka bifall, öfvertygad som jag är, att intet är mera befogadt, än att de stackars folkskollärarne få någorlunda betaldt för sitt arbete. De äro skyldige att undervisa åtta månader om året, men församlingar finnas, der endast en å två lärare finnas, då det borde vara två å tre. För att nu inbespara lön till en lärareplats, ålägga de skolläraren längre undervisningstid. Då emellertid mot Utskottets betänkande den anmärkning blifvit framställd att orden "kontanta årslön" skulle kunna uppfattas så, att deri icke skulle anses inberäknas den i spanmål m. m. utgående aflöningen, skulle jag vilja hemställa om bifall till punkten med uteslutande af ordet "kontanta". Jag anhåller således om proposition å bifall till Utskottets förslag, med den förändring deri, att ordet "kontanta" utgår.

Herr Carl Ifvarsson: Jag föreställer mig att förevarande förslag hvarken kan tillfredsställa folkskollärarne eller den stora mängden af folkskolor. För min del tror jag, att man har beträdd en dålig väg genom att göra 8 månaders undervisningstid om året från minimum, som det förut har varit, till ett maximum. Det är ganska naturligt, att då församlingarne åläggas att betala sina skollärare för det de undervisa någon tid öfver dessa 8 månader, sådant snarare skall motverka än befrämja undervisningen. Åtminstone finnas åtskilliga församlingar, hvilka mera önska besparing i utgifter än undervisningens befrämjande. De undandraga sig helst att betala för 2 månaders ytterligare undervisning, hvaraf foljden blifver, att undervisningen inskränkes till de i lag bestämda åtta månaderna och att skollärarne få ännu mindre lön än de eljest fått. Hvarken skollärarne eller undervisningen

vinner sålunda genom en sådan förändring. Bättre vore då att utsträcka undervisningen till 10 månader om året samt gifva skollärarne lön derefter; sedan kunde församlingarne, om de så ville, minska undervisningstiden, utan att lärarne förlorade i löneförmåner. Jag skulle önska att lärarne erhöle tillräckliga löner, men att deras arbete ock ökades; två månaders ferier skulle jag anse vara nog.

Äfven anser jag, att lönerna icke längre borde utgå i naturaprestationer utan, såsom numera i allmänhet sker, i kontanta penningar. Min mening är alltså att skollärarne icke vidare skulle hafva aflöning i natura-prestationer utan högre kontant aflöning jemte fri bostad, äfvensom att undervisningstiden skulle utsträckas till 10 månader, men med rätt för församlingarne att inskränka denna tid till 8 månader utan att derföre statsbidraget minskades. Då skulle församlingarne icke hafva intresse af att inskränka undervisningstiden, såsom nu är förhållandet. Hvarken den nuvarande lagstiftningen eller föreliggande ändringsförslag tillfredsställer mig således, och ej heller tror jag att något vinnes genom en återremiss. Om jag trodde att en återremiss kunde till något gagna skulle jag yrka det, men såsom förhållandet nu är, ser jag hellre, att frågan nu faller, för att en annan gång på ett bättre sätt upplifvas. Jag hemställer alltså om afslag å Utskottets förslag.

Herr A. Rundbäck: För min del finner jag förslaget att gifva skollärarne en bättre och deras arbete mera motsvarande aflöning för den tid de läsa öfver 8 månader beaktansvärdt, och jag vill instämma i Utskottets förslag till aflöningens förbättring i detta hänseende, men af de skäl Presidenten Berg framställt, tror jag, det skulle vara nyttigt att återförvisa frågan till Utskottet. Då nemligen den föreslagna redaktionen kan föranleda till många och obehagliga tvister emellan skollärarne och församlingarne, hvilka tvister alltid återverka skadligt på skolan, skulle jag helst önska, att förslaget blefve så formuleradt, att alla anledningar till dylika tvister blefve undanröjda, och jag anser det derför lämpligt att Utskottet åter får frågan under öfverläggning. Med afseende på hvad den siste talaren nämnde om undervisningstiden nemligen, att om skolläraren hade 10 månaders undervisningstid om året, skulle församlingen af ekonomiska skäl lätt lockas till att inskränka tiden till 8 månader, så vill jag upplysa, att församlingen dertill icke har rätt, enär undervisningstiden är bestämd i reglementet, hvilket icke får ändras utan med bifall af domkapitlet, som häröfver hör inspektören. Men när folkskolläraren skall läsa 10 månader, tröttnar han snart, och alla inspektörer äro derför mycket angelägna om att få två lärare antagna, der undervisningstiden för den ene måste utsträckas öfver 9 månader, hvilket merendels är fallet i alla de skoldistrikt, der folkskolan flyttar mellan 4 stationer och icke mer än en lärare finnes. Jag anser det derföre vara äfven i folkskolans intresse, ifall detta förslag om förhöjning i arvodet för läsning utöfver 8 månader bifalles. Bliver nemligen församlingen skyldig att gifva läraren en större ersättning för den så kallade öfverläsningstiden, så beqvämar den sig lättare att antaga ännu en lärare, hvarigenom nämnda ersättning kan besparas —

*Om ändring i
Kongl. Kung.
den 29 Dec.
1860 rörande
folkundervis-
ningen.*
(Forts.)

Om ändring i men så mycket jag följaktligen är för förslaget, anser jag dock, att det Kongl. Kung. bör återremitteras för att blifva bättre formuleradt.

den 29 Dec.
1860 rörande
folkundervis-

ningen.

(Forts.)

Herr Lind: Mig synes att en återremiss icke skulle tjena till annat än att äfven för denna riksdag krängla bort frågan. Jag har endast begärt ordet för att tillkännagifva det jag på det varmaste förordar bifall till Utskottets förslag.

Herr Talmannen aflägsnade sig nu, och Herr vice Talmannen öfvertog ledningen af Kammarens förhandlingar.

Herr Aug. Pettersson: Det var till följd af talarens på hallandsbänken yttrande, hvilken trodde att den af Utskottet föreslagna löne-tillökningen snarare skulle motverka än medverka till skolans bästa, som jag begärde ordet. Jag tror icke att så är förhållandet. Om en församling behöfver två månaders tillökning i undervisningen utöfver de normala åtta, så skulle hon ofta få betala lika mycket om icke mer än den ordinarie skolläraren enligt Utskottets förslag skulle få för den öfverskjutande undervisningstiden. Å andra sidan kräfer billigheten också, att skolläraren för denna extra undervisningstid får proportionsvis lika stor ersättning som för den normala lästiden. Jag tycker till och med, att skolläraren borde snarare hafva mer än det normala än mindre, då han ålägges en dylik utsträckt tjenstgöring. Hvad angår folkskollärarereglementets stadgande beträffande aflöningen, så har Herr Rundbäck redan derföre redogjort; jag har i det afseendet intet att tillägga. Beträffande yrkandet om återremiss skall jag vänta med att säga något, tills jag fått höra ordföranden i Utskottet derom yttra sig, i fall jag då skulle finna för godt att deri något tillägga.

Herr Biesert: Jag är både Utskottet och motionären tacksam för det här föreliggande förslaget, men anser, på af andra talare redan anförda skäl, att en förändring bör göras i sista delen af förslaget, och att det må komma att heta så: — — — — — "motsvarar den efter beräkning af åtta månaders tjenstgöring läraren eller lärarinnan tillkommande årslön, deri ej husrum, bränsle och kofoder beräknas" och önskar proposition på detta tillägg.

Herr Linder: Herr Talman! Mine Herrar! Jag har hittills icke yttrat mig i sjelfva frågan, utan endast om formuleringen af Utskottets förslag. Jag kan icke finna, att återremiss i det nu angifna syfte är behöflig. Om nemligen en sådan ändring i Utskottets förslag anses nödig, tror jag detta vara en så enkel åtgärd, att för dess genomförande icke någon återremiss erfordras. Jag föreställer mig nemligen att, om orden "*kontant årslön*" i Utskottets förslag utbyttes mot orden: minimilön, deri husrum, kofoder och bränsle icke inberäknade; så vore dermed den tvetydighet, hvilken man velat finna i Utskottets förslag, sådant det nu föreligger, aflägsnad. Detta i afseende å formen.

Herr Carl Ifvarsson menade det vara en mot församlingarne orimlig bestämning, om man förklarade, att den enligt lag till folkskolläraren utgående lönen skulle vara afsedd för blott åtta månaders un-

dervisning. I afseende härå beder jag att få återropa 4 § 1 mom. af nu gällande folkskolestadga, der det heter: "för skollärare, hvilkenstjenstgöring fortgår utöfver åtta månader af året, ökas lönen för hvarje öfverskjutande månad med två tunnor spannmål, att utgå efter enahanda grunder, som här ofvan finnas i afseende på den öfriga lönen stadgade." Således är folkskolläraren för den minimilön, som honom lagligen tillkommer, äfven under närvarande förhållanden icke skyldig att tjenstgöra mer än åtta månader om året. Derpå grunda sig alla de uppgifter, som från skolrådet insändas till vederbörande angående undervisningstiden. Det är icke rättelse häruti, som motionären vid denna riksdag och flere andra motionärer vid sistlidne riksdag, yrkat, och Utskottet nu tillstyrkt. Jag ber att få erinra Kammarerna derom, att folkskollärarenlönen ursprungligen var bestämd till 16 tunnor spannmål för åtta månaders tjenstgöring om året. Tjenstgjorde läraren längre tid än dessa åtta månader, så skulle han för sådan tjenstgöring erhålla ersättning i proportion till årslönen, d. v. s. han skulle få 2 tunnor säd för hvarje öfverskjutande månad. Detta allt i enlighet med den ursprungliga folkskolestadgan af år 1842. När sedermera den förändring i samma stadga vidtogs, att löneförhöjning beviljades folkskollärare för den honom åliggande undervisningstid af 8 månader, så kom den gamla bestämmelsen om ersättning med två tunnor spannmål för hvarje öfverskjutande månads tjenstgöring att kvarstå. Därföre förefaller det högst besynnerligt, att en skollärare för hvarje månads tjenstgöring, som öfverskjuter den honom lagligen åliggande tjenstgöringstid af åtta månader om året, icke eger att uppbära större ersättning än två tunnor spannmål, oaktadt skollärarens arbete nu mera värderas till 500 kronor för åtta månaders tjenstgöring under de första fem åren och derefter till 600 kronor för lika lång tjenstgöring om året. Det enda möjlige skälet att låta den gamla bestämmelsen om ersättning af två tunnor spannmål för hvarje månads tjenstgöring, som öfverskjuter den lagliga tiden af åtta månader, kvarstå, skulle då till äfventyrs kunna vara det, att skolläraren efter åtta månaders tjenstgöring är så uttröttad, att hans arbete i skolans tjenst under öfriga tiden af året, derest sådant honom åläggas, icke vore värdt mer än två tunnor spannmål i ersättning för hvarje månad. Är det nu så, att man på sådan grund vill låta denna gamla bestämmelse kvarstå i nu gällande folkskolestadga, så gerna för mig, blott jag slipper vara med derom.

Jag instämmer emellertid med Utskottet och motionären och yrkar således bifall till föreliggande betänkande.

Herr Carl Ifvarsson: Hvad den siste talaren erinrade i afseende å den gamla bestämmelsen om två tunnor spannmål i ersättning till folkskollärare för hvarje månad han tjenstgör utöfver den lagliga tiden af åtta månader, behöfde åtminstone icke för mig upprepas, ty för mig är nogsam bekant, att detta gamla stadgande finnes kvar i 4 kap. mom. 1 folkskolestadgan, äfven efter den lydelse nämnda mom. erhållit genom Kongl. Kungörelsen den 29 December 1860. Detta hindrar dock icke, att det fortfarande beror på församlingen, om skolläraren skall tjenstgöra längre tid än åtta månader om året, i hvilket fall han naturligtvis uppbär ersättning derför. Men vill församlingen icke engagera

Om ändring i
Kongl. Kung.
den 29 Dec.
1860 rörande
folkundervis-
ningen.

(Forts.)

Om ändring i honom till någon extra tjänstgöring utöfver den normala tiden af åtta månader, så är detta dess ensak. Och när redan nu, då ersättningen för den öfverskjutande undervisningstiden är jembörelsevis ringa, visat sig obenägenhet att låta lärarne, sedan de erhållit förökade löner för den ordinarie lärotiden, undervisa längre än 8 månader, kan det ju med skäl antagas — och detta är just hvad jag velat framhålla — att, om godtgörelsen för hvarje månads öfverundervisning bestämmes till högre belopp än förut, församlingarne skola blifva ännu mera ovilliga att dertill lemna tillskott. Undervisningstiden skulle alltså komma att inskränkas till 8 månader af året och ett sådant resultat, som motverkar folkskolans utbildning, kan ej vara i dess intresse.

(Forts.)

Jag tror derföre, att den af Utskottet föreslagna förändring af ofvannämnda paragraf, noga räknadt, icke innebär någon förbättring i afseende å hvarken sjelfva skolan eller skollärorens löneförmåner, då dessa sålunda skulle komma att begränsas till hvad han under de åtta månaderna egde att uppbära, och vid sådant förhållande anser jag den ifrågasatta förändringen vara icke blott öfverflödlig, utan äfven skadlig, och yrkar för den skull afslag å Utskottets hemställan.

Herr Åke Andersson: Det var med anledning af den siste talarrens anförande som jag begärde ordet. Han nämnde, att Utskottets nu föreliggande förslag icke innebure någon förbättring i folkskollärarens löneförmåner. Jag anser, att han härutinnan misstagit sig, ty nog måtte genom detta förslag, derest det antages, ovilkorligen någon fördel beredas dessa skollärare, ehuru jag medgifver att förslaget kan tolkas efter hvars och ens egen mening.

Om skolläroren och församlingen ständigt vore öfverens med hvarandra i afseende å de skolläroren tillkommande löneförmåner, så vore måhända nu ifrågavarande förändring öfverflödlig; men det låter lätt tänka sig att dessa båda kontrahenter kunna komma att ligga i delo med hvarandra, och, om så sker, är det efter nu gällande förordning lätt för församlingen att tvinga skolläroren att utöfver den ordinarie tjänstgöringstiden läsa med barnen t. ex. två månader för fyra tunnor spanmål. Hvar och en måste medgifva, att ett sådant åläggande mot skollärorens vilja skall inverka menligt på det goda förhållande som emellan skollärare och församling bör göra sig gällande.

Kunde ett sådant förslag, som Herr Biesert formulerat, komma till stånd och vinna Riksdagens bifall, så behöfdes icke någon återremiss. Enligt detsamma skulle nemligen blifva klart, att hvad folkskolläroren, utom husrum, vedbrand och kofoder, egde att uppbära, måste anses såsom "kontant lön".

Emellertid tror jag det vara bäst att återremittera frågan, på det Utskottet må sättas i tillfälle inkomma med ett förslag af den beskaffenhet, att Första Kammaren kan antaga detsamma.

Herr Abr. Rundbäck: Jag får fästa Kammarens uppmärksamhet uppå, att det kan vara litet svårt att så här på stående fot redigera hvad som bör sägas i den föreslagna skrifvelsen. Såvidt jag kan fatta, är meningen, att ifrågavarande folkskollärare skola under de 5 första åren af sin tjänstgöring för hvarje månads undervisning, som öfverskjuter

den normala tjänstgöringstiden af åtta månader, uppbära 62 kronor 50 öre, hvilket belopp utgör en åttodel af deras årslön under de första fem åren, samt 75 kronor per öfverskjutande månad efter 5 års tjänstgöring. Ehuru jag, som sagdt, förmodar detta vara meningen, vill jag dock ej tillåta mig att nu formulera något förslag.

Jag tror det derföre fortfarande vara bäst att återremittera betänkandet.

Herr Uhr: Då endast två föregående talare yrkat afslag å det föredragna utlåtandet, får jag, då det svårligen låter säga sig på förhand, huru en votering kan utfalla, tillkännagifva, att jag på det lifligaste yrkar bifall till Utskottets förslag. Jag misströstar nemligen icke, att detta förslag, derest det nu bifalles, hos Kongl. Maj:t skall, om så anses nödigt, erhålla den redaktionsförändring, som må befinnas vara den lämpligaste. Deremot tror jag, att ingenting vinnes genom att ånyo hänskjuta frågan till Utskottet och besluta en återremiss.

Jag yrkar alltså bifall till motionen.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner gifvits i öfverensstämmelse med de yrkanden, som blifvit framställda, beslöt Kammaren till Utskottet återförvisa det förevarande utlåtandet.

§ 4.

Till behandling förekom Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 10) angående skrifvelse om förslag till ordnande af den militära undervisningen i folkskolorna.

Om ordnande af den militära undervisningen i folkskolorna.

Utskottet hade hemställt:

att Herr *A. P. Linds* motion N:o 114, hvaruti föreslagits, "att Riksdagen ville för sin del besluta att ingå till Kongl. Maj:t med underdånig skrifvelse, det täcktes Kongl. Maj:t i nåder till en kommande Riksdag framlägga ett förslag till ordnandet af den militära undervisningen i folkskolor", icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet begärdes af

Herr Lind, som yttrade: Fastän Utskottet alldeles enhälligt och utan någon enda reservation afslagit min motion, kan jag likväl icke undgå att yttra några ord, emedan jag anser frågan vara af särdeles vigtig beskaffenhet.

Utskottets motivering grundar sig på några Kongl. cirkulär och bref, som lära föreskrifva arten och omfattningen af den undervisning, jag i min motion åsyftat. Vidare anmärker Utskottet, att om den militära undervisningen i folkskolorna icke är nöjaktig, så är detta icke lagstiftningens fel. På grund af dessa skäl har Utskottet afstyrkt bifall till min motion.

Jag borde måhända tacka Utskottet för de upplysningar, som så välvilligt blifvit lemnade; men jag får försäkra det ärade Utskottet, att

*Om ordnande
af den militära
undervisningen
i folkskolorna.*
(Forts.)

omförmälda cirkulär och bref redan förut icke voro mig obekanta. Men om ock sådana funnos i tusental, inser jag icke, hvarför ej Kongl. Maj:t det oaktadt skulle på Riksdagens begäran kunna framlägga förslag om bättre stadganden i det syfte, som i min motion närmare omförmäles. Jag har ju endast föreslagit, att Riksdagen skulle ingå med en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ordnandet af den militära undervisningen i våra folkskolor. Jag kan, för min del, alldeles icke finna det vare sig öfverflödigt eller för långt gånget, om Riksdagen inginge till Kongl. Maj:t med en dylik underdånig anhållan, som helt visst icke komme att af regeringen lemnas utan afseende. Ätminstone borde, synes mig, en sådan skrifvelse verka derhän, att vederbörande förständigades att tillse, det stadgandena i dessa Kongl. cirkulär och bref hädanefter komme att efterlefas bättre än hittills. Jag hemställer till Kammarens bedömande, huru många bland vårt lands kommuner hafva väl i denna fråga ställt sig de gällande föreskrifterna till efterrättelse. Jag tror, att deras antal är ganska litet. Man begär, att våra folkskollärare skola, jemte den öfriga undervisningen, äfven sköta den militära undervisningen hvar och en i sin ort. För min del vågar jag påstå, att detta är för mycket begärtdt af våra folkskollärare. De kunna ej medhinna allt detta, och man bör ej söka att öfveranstränga dem. Det är nog, om man, förutom den öfriga undervisningen, kan fordra, att folkskolläraren skall medhinna att öfva barnen något litet i kroppsörelser och gymnastik.

Man bör icke heller förundra sig öfver, att vederbörande skolråd icke taga saken om hand, då icke något statsanslag finnes till aflöning af instruktörer. Att anställa dugliga instruktörer och aflöna dem på statsverkets bekostnad, är nödvändigt, om det önskade målet skall kunna vinnas. Man behöfver icke heller komma i förlägenhet för att finna sådana instruktörer; ty, såsom vi veta, finnes ett stort antal underbefäl, som klagar öfver sin ringa lön och små inkomster. Dessa gå ofta sysslolösa under en stor del af sommaren. Om man nu mot en ringa ersättning ville anställa dessa som instruktörer vid militärundervisningen i våra folkskolor, vore detta ett anbud, som helt visst med största tacksamhet skulle mottagas.

Jag har dock nu icke särdeles stor förhoppning att vinna bifall till min motion. Jag beklagar dess öde, men hoppas och tror, att inom kort någon representant med större kraft och förmåga än den, som står mig till buds, skall genomdrifva den goda saken till ett lyckligt och för fosterlandet gagnande slut.

För närvarande vill jag icke framställa något yrkande.

Herr Biesert: Ehuru motionärens framställning icke synes ega utsigt att vinna bifall, ställer jag mig likväl på hans sida, öfvertygad att det icke dröjer länge, innan frågan går fram. Ty oaktadt de föreskrifter, som finnas i de af Utskottet åberopade Kongl. cirkulär och bref, känner något hvar, att det är klenst bestäldt med undervisningen i gymnastik och militära öfningar uti folkskolan, synnerligast som folkskollärarne i allmänhet icke besitta erforderlig skicklighet att leda dylika öfningar, ej heller intressera sig för denna gren af undervisningen. Dessutom är i många orter en sådan anda rådande, att man

finner exercisen icke blott onödig, utan rent af betraktar den som synd. För min del finner jag det således ganska viktigt att under de förhållanden, som förestå, ungdomen öfvas i gymnastik och exercis, men jag vill likväl icke framställa något yrkande i anledning af den nu framlagda motionen, då motionären sjelf ej funnit skäl att göra det.

Om ordnande af den militära undervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

Herr Johan Jönsson: Jag skall icke hålla mig till sjelfva motionen, ty den har Utskottet sökt klargöra, men deremot söka bemöta motionärens muntliga anförande, hvori han, bland annat, framhöll, att det för närvarande icke går så till med öfningarne i gymnastik och exercis vid folkskolorna, som det borde samt att det icke finnes medel att afföna instruktörer. Han tyckes således anse, att motionen innefattar en anslagsfråga. Men om så hade varit förhållandet, skulle motionen säkerligen icke blifvit remitterad till ett tillfälligt Utskott, utan till Stats-Utskottet. Utskottet har icke kunnat fatta motionen såsom en anslagsfråga, utan såsom en lagstiftningsfråga och i sistnämnda afseende har Utskottet icke kunnat komma till annat resultat än betänkandet utvisar.

Hvad beträffar, att det är illa stäldt med gymnastik- och exercis-öfningarne i folkskolan för närvarande, en anmärkning som äfven upprepad af den andre talaren, så är väl detta icke lagstifningens fel. Utskottet har visat, att tydliga och noggranna föreskrifter i detta fall redan finnas. Men om icke dessa lagstadganden efterleivas, så torde saken icke hjälpas dermed, att man skrifer nya lagar.

Herr Carl Ericson: Jag hörde icke bestämdt, om motionären yrkade bifall till sin motion. Om så var fallet, skall jag anhålla om bifall till Utskottets hemställan. Jag tror, att de herrar ledamöter af Kammaren, hvilka stundom väcka förslag i samma syfte som föreliggande motion, icke gjort för sig klart reda, huru den militära undervisningen för att leda till ett tillfredsställande resultat bör vara ordnad. Jag vill påminna om, att här gäller undervisning åt 13—15 års barn. Enligt föreskrifter, som redan äro i gällande kraft, är gymnastikundervisningen vid folkskolan ordnad och i motsats till Herr Biesert tror jag, att det icke är så illa bestämdt med denna slags undervisning i folkskolan. Deremot är möjligen undervisningen i exercis derstädes mera bristfällig för närvarande. De enkla saker, som i militäriskt hänseende kunna meddelas minderåriga barn, torde emellertid icke kunna bestå i annat än vändningar och litet marscher. Så beskaffade enklare öfningar i exercis sammanfalla dock med gymnastiköfningarne och om dessa för närvarande äro tillfredsställande vid folkskolan, tror jag också vi böra vara nöjda med det mål med afseende å de militära öfningarne, vi för närvarande uppnått i folkskolan.

Jag kan naturligtvis icke ifrågasätta, att motionären icke känner de författningar, hvilka redan finnas i ämnet, utan måste antaga, att han velat påyrka något mera än hvad dessa författningar gifva vid handen. Det skulle i så fall ligga närmast till hands att ställa dessa öfningar under militärberälets uppsigt. Tänker man sig dylika öfningar i alla de talrika folkskolorna några gånger i veckan, blefve frågan om aflöning till instruktörerna en anslagsfråga till betydligt belopp, om dessa

Om ordnande af den militära undervisningen i folkskolorna. öfningar skulle ledas af militärberäl. För min del skulle jag icke tveka att tillstyrka uppoffringar för ändamålet, om jag kunde tro, att resultatet skulle motsvara kostnaden, men jag tror det icke.

(Forts.) Det finnes äfven en annan synpunkt, som jag också vill framhålla och som gör, att jag anser, det man icke så mycket bör afflektera militäröfningar med dessa minderåringar. Det har i synnerhet varit ett land, der man till en betydande del af nationens militära utveckling försökt utbilda exercisen och vapenöfningarne vid folkskolan. Detta land är Schweitz. Men på grund af föregående årens erfarenhet har man numera derstädes minskat öfningarne i militära ämnen inom skolorna. Anledningen är den, att man, såsom helt naturligt är, funnit, det barnen betrakta hela saken som lek, en uppfattning som visat sig mer eller mindre sitta kvar äfven sedan barnen hunnit till mognare ålder. Detta är anledningen, hvarföre man i Schweitz minskat dessa öfningar. Då emellertid detta slags undervisning icke afser endast en vacker uppvisning på exercisfältet, utan en så allvarlig sak som krig, då det gäller lif och död, så bör man också se till, att förberedelserna i möjligaste största mån äro allvarliga och att aldrig vid någon tidpunkt individen får vana att betrakta dem som lek och nöje.

Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herrar *C. Ekman* och *Aug. Börjeson*.

Herr Linder: Jag kunde gerna afstå från ordet och hänvisa till hvad Herr Johan Jönsson anförde, men skall dock såsom ett tillägg erinra om innehållet af Kongl. Maj:ts cirkulär angående undervisning i gymnastik och militäröfningar vid elementarläroverken, folkskollärare-seminarierna och folkskolorna af den 9 Januari 1863. Der heter det: "Beträffande vidare folkskolelärare-seminarierna och folkskolorna, hafve Wi funnit godt i nåder förordna, att den gymnastiska undervisningen bör vid de förra omfatta vanlig pedagogisk gymnastik och för de manliga eleverna infanterirörelser, gevärsexercis och bajoneträktning samt vid de sednare eller folkskolorna, pedagogisk gymnastik, till den utsträckning, som omständigheterna medgifva, äfvensom för gossar marschöfningar och enklare infanterirörelser, hvar till för de äldre komma exercis och de första grunderna af bajoneträktning med trägevär". Det är ju ett helt exercisreglemente, som står i Kongl. Maj:ts cirkulär, som är att till efterrättelse lända, ehuru man deri af lofvärd försigtighet tillagt orden: "till den utsträckning som omständigheterna medgifva".

Nu har motionären ingenting annat begärt än ordnandet af den militära undervisningen i folkskolan, men ett sådant ordnande har ju redan egt rum; och för att föreskrifterna med afseende härå skulle kunna tillämpas, har undervisning i gymnastik, fäktning och exercis m. m. jemväl införts vid seminarierna, på sätt jag nyss påpekade. Derigenom har tillfälle blifvit beredt för blifvande folkskollärare att i nödig mån inhämta den skicklighet i dessa saker, som erfordras för att sedermera leda öfningarne i folkskolan. Såvidt således på *lagstiftningen* ankommer — och något annat torde motionären icke gerna kunna an-

ses mena —, kan ingenting mera för närvarande göras än hvad som redan är åtgjort.

Är åter hans mening, att, oaktadt allt detta, gymnastik- och exercisöfningarne icke äro på lämpligt sätt handhafda eller icke försiggå i föreskrifven ordning, så beror detta missförhållande icke på lagstiftningen, utan på vederbörande skolråds och folkskoleinspektörs bristande tillsyn. För egen del kan jag dock intyga, att i den kommun, der jag jemte öfrige skolrådsledamöter delar ansvaret för undervisningens jemna gång i folkskolorna, skolrådet sökt fullgöra hvad lag och gällande författningar föreskrifva. Der förekomma i fråga varande öfningar i folkskolan.

Om ordnande af den militära undervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

Herr Nils Pettersson: Jag har icke begärt ordet för att yrka bifall till herr Linds motion, ty jag inser alltför väl, att det icke skulle löna mödan. Men jag har velat yttra några ord i frågan, emedan, då nu ordnandet af vårt försvar står på dagordningen, jag tror, att den fråga, motionären bragt på tal, kan hafva skäl för sig och kanske snart kommer att tagas under allvarlig pröfning. Det är min åsigt, att mycket kan göras af folkskolan i detta hänseende och att man genom ett rationellt ordnande af den militära undervisningen i skolan kan inbespara en stor del af de militära öfningar, hvilka eljest skulle återstå efter skoltiden. Jag skall emellertid icke upptaga Kammarens tid, utan inskränka mig till att säga, det frågan icke kan anses fallen. Den har framtiden för sig.

Herr Hæggström: Jemför man det resultat, hvartill Utskottet kommit i denna visserligen icke ovigtiga fråga med det resultat, hvartill samma Utskott kommit i nästa hvad jag skulle vilja säga särdeles ovigtiga fråga, så är det märkligt, att i förra fallet eller i den viktiga frågan Utskottet afstyrkt skrifvelse till Kongl. Maj:t, men deremot i senare fallet, då det endast gäller att utbyta ordet "vedbrand" till ordet "bränsle", Utskottet förordat en underdånig skrifvelse. Märkom skilnaden! Nu då främst på dagordningen står frågan om försvarets ordnande, om värnpligt och dermed sammanhängande genomgripande förändringar, har en motionär velat förbereda öfvergången från det gamla till det nya genom att i folkskolorna vidbringa det uppvoxande släktet militärundervisning, men Utskottet har behandlat hans förslag på det knapphändiga sätt, som föreliggande betänkandet utvisar. Vänder man nu bladet och ser på det betänkande, samma Utskott afgifvit i den andra frågan om utbyte af ordet "vedbrand" mot ordet "bränsle", så har Utskottet ansett frågan vara af den stora vikt, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t bör affärdas. Nyss återremitterade Kammaren en annan fråga, som handlagts af detta Utskott och det torde redan af hvad jag nu haft äran anföra vara temligen klart, att jag för min del kommer att yrka återremiss till Utskottet äfven i detta fall. Jag skall också söka att angifva skäl för denna min åsigt.

Det var ganska egendomligt att höra af en militär, att det skulle vara så skadligt att gifva de "små barnen" i folkskolan militärunder-

Om ordnande af den militära undervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

visning, emedan de hade benägenhet att uppfatta densamma som lek eller nöje. Till att börja med vill jag anmärka, att här icke är fråga om små barn. Talaren sjelf sade, att de kunde vara 14 à 15 år gamla. En 15 års pojke synes mig kunna lära sig och fatta ganska mycket, om det inlägges bland läroämnena under skoltiden. Och det är ganska godt, om man kan göra undervisningen så njutbar, att den, som njuter undervisningen, finner det vara mera ett nöje än en tråkig ansträngning. Jag finner således, att militärundervisning för ungdomen i folkskolan kan vara särdeles nyttig, men felet har hittills varit, att öfningarne blifvit ledda icke af militärer, utan af folkskolans egna lärare. Man bör icke förebrå dessa senare, att de icke förmå leda öfningarne med erforderlig rutin. De ligga icke åt det hållet. Snarare borde vi förebrå oss sjelfva, som icke yrkat anslag till aflöning af verkliga militärer såsom instruktörer. Ty allestädes, der man vill hafva militärundervisning, skall man väl taga sådana till undervisare, som först sig på att undervisa, d. v. s. militärer, vare sig öfver- eller underbefäl. I detta hänseende vill jag åberopa förhållandet vid elementarläroverken. Jag har i Stockholm och på många andra ställen sett små parflar på 10 à 12 år marschera med gevär på axel och föra sig ganska väl.

Jag tror det skulle vara mycket bra att söka bibringa barnen någon militärisk öfning, ty allt hvad man lär sig i barndomen sitter väl fast. Eller har man någonsin sett, att den, som i barndomen lärt sig åka skridsko eller simma, vid äldre år glömt detta? Och dessutom, om man skall lära sig något sådant vid t. ex. 25 år, går man alltid klunsigt tillväga och man erhåller aldrig den färdighet, som om man öfvat sig i ungdomen. Jag tror således att, om man med allvar ville sysselsätta sig något med militärundervisningen i folkskolorna, skall det icke behöfva kosta så mycken tid att framdeles erhålla nödig militärbildning. Ett stort arbete skall redan i barndomen vara undagjordt.

För öfrigt kan jag icke begripa, huru Utskottet kunnat komma till det resultat, som betänkandet utvisar. Motionären har föreslagit; "att Riksdagen ville för sin del besluta att ingå till Kongl. Maj:t med underdånig skrifvelse, det täcktes Kongl. Maj:t i nåder till en kommande Riksdag framlägga ett förslag till ordnandet af den militära undervisningen i folkskolor."

Detta besvarar Utskottets ordförande dermed, att allt redan är ordnad "till den utsträckning, som omständigheterna medgifva." Han åberopar ett Kongl. Bref och säger, att detta ordnar förträffligt förhållandena i detta hänseende. Ja, är det så att man blott vill hafva en papperslagstiftning, då erkänner jag, att allt är fullkomligt väl bestäldt. Men detta var icke meningen med motionärens förslag, utan tvärtom att få någonting som duger.

Utskottets motivering slutar med följande ord: "Om derfor med sanning kan sägas att militärundervisningen i folkskolorna icke är nöjaktig, så kan efter Utskottets förmenande bristen derved ej vara att söka i gällande lagstiftning."

Således medger Utskottet, att militärundervisningen i folkskolorna icke är nöjaktig, men som vi hört finnes det en papperslagstiftning i ämnet och derfor anser Utskottet allting vara väl bestäldt.

På grund af hvad jag anfört får jag yrka återremiss.

Herr A. Rundbäck: Sedan Herr Carl Ericson yttrat sig i frågan, skulle jag icke begärt ordet, om icke flera talare derefter uppträdde för att bestrida hvad han yttrat. Jag tror nemligen, att han ganska riktigt redogjort för de till frågan hörande förhållanden. Det är icke sant, att det är 14 à 15 års barn, som skola exerceras i folkskolorna, utan barnen äro icke äldre än 10, 11 à 12 år. Vid 13 eller 14 års ålder pläga de nemligen redan vara utexaminerade. Jag frågar då, hvad skall man kunna i detta hänseende uträtta med parlar på 10 à 12 år? Bessinnar man äfven, huru dessa äro utrustade, huru somliga gå i träskor och andra äro barfota, samt att de icke kunna öfvas annat än sommartiden, bör man inse, att det är nära nog omöjligt att gifva barnen i folkskolorna en nöjaktig militärundervisning. Jag har sjelf varit mycket intresserad af saken. Jag har sökt anskaffa trägevär åt barnen och jag har beredt tillfälle för lärarne att inkomma till Wexiö för att der under befäl af en löjtnant lära sig exercera, så att de skulle kunna meddela barnen någon undervisning. Men i allmänhet kan icke mycket åstadkommas, förutom vändningar och marscher. Vid hvarje inspektion, brukar jag låta barnen marschera för mig, och det är ofta löjligt att se, huru de som äro barfota måste hoppa både hit och dit för att icke blifva trampade på fötterna af dem, som gå efter och begagna träskor. Det är således nästan omöjligt att för närvarande kunna åstadkomma någonting i detta hänseende.

Härtill kommer, att då undervisningen skall ledas af en skollärare, beskaffenheten af denna undervisning beror på lärarens skaplymne. Det finnes visserligen en och annan sådan lärare, som är skapad att vara en riktig instruktör, och det har vid inspektioner varit för mig och skolrådet ett riktigt nöje att se, huru mycket en sådan kunnat åstadkomma. Men om det finnes *en* sådan, så finnes det kanske nio, som äro mindre dugliga, ja, emellanåt så olämpliga för denna undervisning, att de sjelfva skulle behöfva gå i skola för att lära sig marschera. Under sådana förhållanden kan man naturligtvis icke härutinnan uträtta några storverk i folkskolorna, helst tillika en stor mängd folkskolor äro flyttande med endast ett par tre månaders undervisning å hvarje station.

Hade man fortsättningsskolor, som vidtogo när barn lemnade folkskolan vid 14 eller 15 års ålder, och om der under ledning af militärbefäl meddelades militärundervisning, och kunde öfningarne fortsättas äfven efter barnens konfirmation, då skulle man kunna uträtta något i detta hänseende; men icke må man tro, att under närvarande förhållanden man skall kunna i afseende å militärundervisningen åstadkomma något med 10, 11 à 12, möjligen 13 års barn så utrustade dessutom, som de komma till skolan.

Jag förenar mig i Utskottets hemställan.

Herr Lind: Jag har i min motion endast föreslagit, att Riksdagen skulle ingå med en skrifvelse till Kongl. Maj:t med hemställan om ett bättre ordnande af den militära undervisningen i folkskolorna eller rättare de militära *lekarna*. Detta tror jag icke vara för långt gånget och icke heller kan det vara brydsamt för Riksdagen att framkomma till regeringen med en dylik skrifvelse. För flera i denna Kammare är det troligen väl bekant, att det åberopade nådiga cirkuläret af den 23

Om ordnande af den militära undervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

Om ordnande af den militära undervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

Mars 1870 och brevet af den 26 September 1873 på ganska många ställen icke efterlefvat. Jag åsyftar också i min motion att det anslag, som Riksdagen ärligen beviljat och troligen äfven i år kommer att bevilja skarpskytteföreningarne, i stället må användas till aflönning åt instruktörer i exercis vid folkskolorna. Vi se, att den ena skarpskytteföreningen upplöses efter den andra och detta anslag måste därför så småningom af sig sjelft försvinna, men skulle då till stort gagn kunna användas till befrämjande af den militära handledningen i folkskolorna. Ty såsom jag nämnt, denna handledning är nu obetydlig och på många ställen alldeles ingen. Man har talat om elementarläroverken. Det torde vara bekant, att i städerna, vid elementarläroverken åtminstone, finnas af staten aflönade instruktörer; hvarföre då icke äfven vid folkskolorna? Vål är det sant, att ynglingarne vid elementarläroverken äro äldre än gossarne i folkskolorna, men jag är förvissad — och detta har äfven Herr Hæggström tydligen ådagalagt —, att det ej skulle vara förspild möda, om man redan åt dessa gossar kunde meddela något så när fullständiga förberedande militära öfningar. Eller är det meningen måhända, att man skall hålla fördold för denna landtliga ungdom all sådan undervisning? Skall han komma på bevaringsöfningarne alldeles okunig, på det att befälet med bättre rätt skall kunna kalla honom både drummel och lymmle? Jag återtager mitt yrkande och förenar mig med Herr Hæggström i anhållan om återremiss.

Friherre Leijonhufvud: Efter min uppfattning hafva redan altför många ord blifvit spilda på detta betänkande och jag skulle visst icke begärt ordet, derest icke en talare bredvid mig uttryckt sin förvåning deröfver, att en annan talare, en militär, icke förstätt uppfatta vigten af denna undervisning åt 12 à 13 års barn. Jag anser mig uppfordrad att instämma med denne militär. Jag vill visst icke taga bort exercisen i folkskolorna; den synes mig vara af största nytta både för gossar och flickor, den lär dem att lyda och lystra och stärker både kropp och själ. Men att derpå vilja bygga ett stöd för militäruppföstran, för landets försvar, det tror jag går för långt och icke håller streck i verkligheten.

Jag förenar mig med Herr Carl Ericson.

Herr Linder: Herr Hæggström ser i denna motion någonting så ytterst storartadt, att han väl kunnat nöja sig med att omfatta henne allena utan att flyga öfver äfven till den nästa motionen och omfatta denna på samma gång.

Emellertid är motionen i sjelfva verket icke större, än att den afser allenast *ordnandet* af den militära undervisningen i *folkskolorna*, och då motionären icke gifvit anledning att taga i betraktande förslaget såsom en anslagsfråga, i hvilket fall Stats-Utskottet skulle tagit hand derom, utan endast såsom ett önskningsmål, kunde Utskottet icke anorlunda behandla saken än såsom en i önskningsväg gjord hemställan om ordnande af militärundervisningen i folkskolan i redan lagstadgad och reglementerad riktning.

Vidare säger herr Hæggström i sin ofantliga ifver för denna undervisning, med hvars tillhjälp han redan i folkskolan ser hägra både stam

och beväring, att Utskottet sjelf sagt, att denna undervisning icke nu är nöjaktig. Men det är en liten omständighet som herr Hæggström i den brinnande hastigheten förbisett. Der står nemligen i Utskottets uttalande härom det lilla ordet "om". "Om derfore med sanning kan sägas, att militärundervisningen i folkskolorna icke är nöjaktig" etc. Detta "om" har herr Hæggström gått förbi. Men det är klart, att, då man har så stora, så riks- och arméomfattande vyer som herr Hæggström synes hafva i denna sak, ett så litet ord kan af honom anses vara gjordt att uppoffras.

Om ordnande af den militära undervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hæggström: Jag skall icke trötta herrarne mycket. Jag vill endast säga de begge sista talarne, som något kastat sig öfver mig, att jag vidhåller den åsigten, att den undervisning, som fås i skolan, grundlägger hela framtiden och således äfven att den militära undervisning, som meddelas i folkskolorna, sitter fast. De barn, som besöka dessa skolor, må vara vid 11, 12 eller 13 års ålder, så är det likväl, enligt min öfvertygelse, en större lätthet att då bibringa dem en sådan undervisning, än när de blifvit äldre.

Jag får i öfrigt försäkra den förre ärade talaren att för mig visserligen icke, såsom han sade, i denna militära undervisning uti folkskolan "hägrat både stam och beväring", men jag föreställer mig, att undervisningen i exercis skulle för vår stam och beväring blifva blott en tiondedel så dyr och svår som nu, om man började med militäriska öfningar redan i skolorna. De kunde ju inskränka sig till att lära barnen blott marscher och svängningar samt de enklaste handgreppen, men det skulle ändock hafva stor betydelse för deras öfvande i vapen i framtiden.

Det må väl också ursäktas mig, att jag fäster stora förhoppningar vid nyttan af det, som inläres i skolorna, då jag tänker på den ärade talaren, som näst före mig hade ordet. Han, som nu är en så utmärkt man i staten, har äfven en gång varit en gosse, som i skolan säkerligen fäst vid sig stora förhoppningar, dem han på det vackraste sätt realiserat och han utgör således sjelf ett märkligt bevis på sanningen af mitt påstående, att man säkerligen har stor fördel af hvad man lärt i skolan. Men icke följer deraf, att jag hvarken önskar eller kan hoppas, att få i skolorna införd en verklig militärisk undervisning, ej heller att jag ens sätter i fråga, att skollärarne skola kunna meddela denna undervisning. De äro dertill olämpliga, åtminstone flera af dem, och dessutom så klint afönade, att man icke kan begära för mycket af dem. Men sätt en korporal, såsom jag sade förra gången, att meddela denna undervisning, ja, jag säger till och med sätt endast en hygglig och bra soldat till att leda dessa öfningar och jag vågar påstå, att detta icke skall kosta mycket, men att det skall komma att bära goda frukter för landets framtid.

Jag fortsätter mitt yrkande om återremiss.

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner gifvits såväl på bifall som återremiss, blef Utskottets hemställan bifallen.

§ 5.

Om ändring
af 1873 års
K. Kungörelse
ang. lönstill-
skott åt folk-
skollärare.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 11), om ändring af Kongl. Kungörelsen den 2 September 1873, angående lönstillskott af allmänna medel åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor.

Utskottet hade, i anledning af derom utaf Herr *A. Rutensköld* väckt motion (N:o 48), föreslagit:

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta vidtaga den förändring i Kongl. Kungörelsen af den 2 September 1873, att ordet "vedbrand" måtte förändras till ordet "bränsle".

Herr Granlund yttrade: Utskottet säger visserligen, att "inom Utskottet har röjt sig någon tvekan, huruvida det vore lämpligt att för ett ärende af så ringa betydenhet, som det förevarande, påkalla statsmakternas särskilda uppmärksamhet", men likväl har Utskottet funnit det vara "lämpligt" att framställa det ifrågavarande skrifvelseförslaget, hvarå jag tager mig friheten att yrka afslag. Motionen har troligen tillkommit af den anledning, att motionären bor i en ort, der man begagnar torf såsom bränsle, derföre att tillgång på ved icke finnes och derföre har motionären antagligen fruktat, att det skulle kunna uppstå tvist emellan församlingen och skolläraren, när församlingen icke är i tillfälle att lemna *ved* till bränsle. Men jag får säga, att jag beklagar den kommun, som icke står i det förhållande till sin skollärare, att icke, när annat brännämne saknas inom församlingen, skolläraren skulle kunna vara nöjd med hvad församlingsboarne sjelfva begagna eller hvad som inom församlingen finnes att tillgå.

Utskottet säger vidare, att det i Kongl. Kungörelsen den 2 September 1873 begagnade ordet "vedbrand" verkligen gifvit anledning till tvist emellan folkskollärare och församling på flera ställen och derföre har Utskottet, som ansett all sådan anledning böra, såvidt möjligt är, undanröddjas, framlagt detta förslag till skrifvelse, deruti anhålles, att ordet *vedbrand* måtte utbytas mot ordet *bränsle*. Men, mine Herrar, hvad är det för brännbara ämnen, som icke kunna hänföras till bränsle? Kan man icke räkna dit äfven stubbar och ris m. m.? Skall då en folkskollärare vara tvungen att åtnöja sig med så dåliga brännämnen, ifall församlingen behagar lemna honom sådana? Jag tror derföre, att en sådan förändring i författningen tvärtom kommer att föranleda till tvister mellan folkskollärarne och församlingarne, hvarför jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr *Lind* instämde med Herr Granlund.

Herr Berg: Jag har endast begärt ordet för att närmare illustrera den af mig i ett föregående yttrande antydda svårigheten att i ett ämne, sådant som detta verkligen veta, hvilka stadganden, som äro

gällande. Då jag läste detta Utskottsbetänkande slog jag nemligen upp i min författningssamling den kungörelse, om hvars ändring Utskottet gjort framställning. Jag fann då, att det fans två kungörelser af den uppgifna dagen den 2 September 1873, den ena angående be-Om ändring af 1873 års K. Kungörelse ang. lönetillskott åt folkskollärare. loppet af folkskollärarnes löner och den andra angående lönetillskott af allmänna medel åt lärare vid folkskolor och småskolor. Men jag upptäckte jemväl en anteckning om, att dessa kungörelser redan äro upphäfdade, den förra genom Kongl. Kungörelsen den 29 Maj 1874 och den senare genom Kongl. Kungörelsen den 16 Juni 1875. Med anledning häraf slog jag upp författningssamlingen för 1874 och 1875 och fann då min anteckning bekräftad. I följd häraf och då den af Utskottet citerade författning ej vidare är gällande, hemställer jag till Kammaren, om det kan vara skäl att hos Kongl. Maj:t begära ändring deri.

(Forts.)

Herr Rutensköld: Jag vill icke bemöta den anmärkning, som af den föregående talaren blifvit gjord, emedan den torde vara fullkomligt riktig och ur sådan synpunkt vill jag förklara, att jag skulle kunna vara lika nöjd, om motionen afslås eller antages. Säkert är emellertid, att densamma, äfven med den tolkning Kammaren tyckes vilja gifva åt den ifrågavarande kungörelsen, åtminstone i min hemort ansetts vara af behovet påkallad. På denna grund anser jag mig kunna yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Ivar Månsson: Mig förefaller det, som om det icke vore skäl att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i en fråga, sådan som denna. Ty om det uppstår tvist emellan en församling och dess folkskollärare om betydelsen af ordet "vedbrand" och en sådan tvist fullföljes hos Kongl. Maj:t, så är jag öfvertygad om, att Kongl. Maj:t skall meddela det utlåtande, att, om en församling tillhandahåller sin lärare bränsle till begagnande, vare sig af ena eller andra slaget, vare sig torf eller ved eller hvad som helst dertill användbart, så skall ett sådant åtgörande från församlingens sida säkerligen gillas. Bränsle och vedbrand äro väl i det hela samma uttryck och under dem båda förstås alla ämnen, som äro lämpliga till uppvärmning af bostäder m. m., vare sig dertill begagnas torf, kol eller ved. Jag tror, att denna tolkning af författningen är riktig, hvarföre jag anser en ändring deri öfverflödig.

På dessa skäl yrkar jag afslag å Utskottets förslag.

Herr Sven Andersson: Äfven jag får tillkännagifva, att jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades slutad; och blef, efter det propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, Utskottets hemställan afslagen.

§ 6.

Efter föredragning dernäst af Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 12), med anledning af väckt förslag om ändring i Kongl. Reglementet angående folkskolelärnarnes

enke- och pupillkassa, blef Utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan af Kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets memorial N:o 26, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.

§ 8.

Herr *Jöns Pehrson* afgaf en motion, angående förvaltningen af statens egendomar, hvilken motion, sedan derå tecknats ordningsnummern 138, bordlades.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

Herr	Peter Olsson	under	14	dagar från	och	med	den	14	Mars
”	A. J. Enander	”	14	”	”	”	”	21	”
”	J. M. Svensson	”	14	”	”	”	”	22	”
”	Sam. Johnson	”	14	”	”	”	”	23	”
”	Gustaf Jonsson	”	14	”	”	”	”	24	”
”	Lars Ersson i Wik	”	9	”	”	”	”	27	”
”	J. Fr. Carlsson	”	10	”	”	”	”	27	”
”	A. P. Lind	”	14	”	”	”	”	28	”
”	E. V. R. L. Königfeldt	”	8	”	”	”	”	29	”

§ 10.

På hemställan af Herr vice Talmannen beslöts, att de på Kammarens bord hvilande ärenden, som blott en gång blifvit i Kammaren föredragna, skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som då skulle till afgörande företagas.

§ 11.

Föredrogs och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 6, angående ändring af 2 kap. 2 § Strafflagen;

Likaledes föredrogs och godkändes Riksdagens Kanslis förslag:

dels till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 7, ang. val af Fullmäktige i Riksbanken; och

N:o 8, ang. val af Fullmäktige i Riksgäldskontoret;

och *dels* till Riksdagens förordnanden:

N:o 9, för Fullmäktige i Riksbanken;

N:o 10, för Suppleanter till Fullmäktige i Riksbanken;

N:o 11, för Fullmäktige i Riksgäldskontoret; samt

N:o 12, för Suppleanter till Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

Slutligen blefvo jemväl, efter skedd föredragning, följande af Bevilnings-Utskottet afgifna förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser godkända, nemligen:

N:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om förberedande åtgärder för inrättande af så kallad landtbrefbäring; och

N:o 14, angående skatten för hundar.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarrens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem

Gustaf Westdahl.
